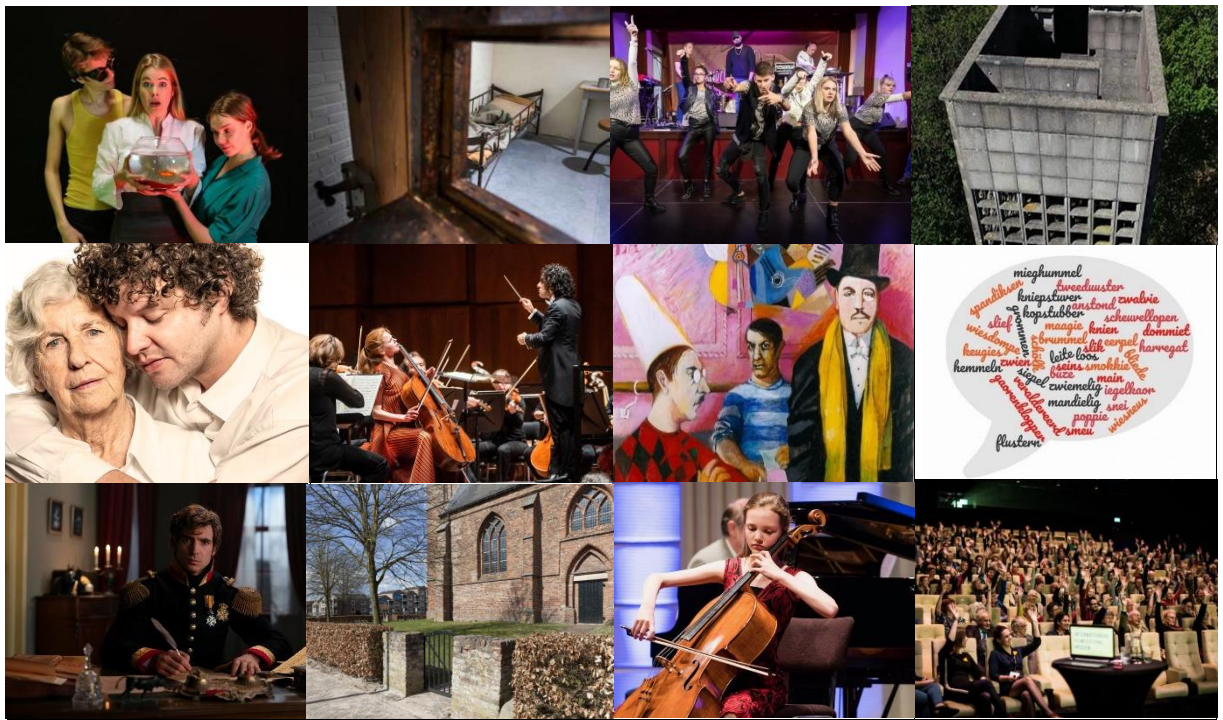

CULTUURMONITOR DRENTHE 2017-2020 - EDITIE 3

Cultuurmonitor Drenthe 2017-2020 Editie 3

Overzicht van waardecreatie door provinciaal gesubsidieerde instellingen
Januari 2021 – Informatie over 2019

Provincie Drenthe

Hans Veenstra
Dineke Arends

Berenschot

Isabelle Hegeman
Cor Wijn
Bastiaan Vinkenburg

Inhoud

1. Inleiding	6
1.1 Derde editie van Cultuurmonitor 2017-2020	6
1.2 Beleidsmatige context	6
1.3 Cultuurmonitor en corona	6
1.4 Leeswijzer	7
2. Algemene informatie instellingen	8
2.1 Geografische spreiding	8
2.2 Deelnemende instellingen	9
2.3 Bezoekersaantallen	11
2.4 Soorten activiteiten	12
2.5 Publieke financiering	13
3. Artistieke waarde	15
3.1 De kern: de intrinsieke betekenis	15
3.2 Artistieke kwaliteiten	15
3.3 Talentontwikkeling	16
3.4 Vernieuwing	17
3.5 Samenwerken over grenzen	18
3.6 Drentse actualiteit	19
3.7 Het Drentse gezicht	20
4. Maatschappelijke waarde	21
4.1 Cultuur midden in de maatschappij	21
4.2 Laagdrempelig & toegankelijk	21
4.3 Samenwerken met inwoners	22
5. Educatie	23
5.1 Regelingen cultuureducatie	24
5.2 Maatschappelijke inzet	25
5.3 Waardering door bezoekers	25
5.4 Historisch bewustzijn	26
6. Economische waarde	27
6.1 Direct en indirect rendement	27
6.2 Eigen inkomsten	27
6.3 Toerisme	28
6.4 Spin-off	28
6.5 (Social) Media	29
6.6 Werkgelegenheid	30
7. Ruimtelijke waarde	31
7.1 Beheer en behoud van ruimtelijke objecten	31
7.2 Historische waarde	32
7.3 Cultuur op locatie	33
7.4 Netwerk van voorzieningen	33

8. Regionale cultuurindex	34
8.1 Het culturele aanbod (capaciteit)	34
8.2 Participatie	35
8.3 Geldstromen	38
9. Perspectief	41
9.1 Beeld na drie edities	41
9.2 Gevolgen van de coronacrisis	41

Bijlage - deelnemende instellingen Cultuurmonitor Drenthe 2017-2020 Editie 3

1. Inleiding

1.1 Derde editie van Cultuurmonitor 2017-2020

Voor u ligt de derde editie van de Cultuurmonitor, het instrument dat zicht geeft op de bijdrage van de culturele sector aan Drenthe met behulp van provinciale subsidie in de beleidsperiode 2017-2020.

De opzet van de derde editie is gelijk gebleven aan de eerste en tweede editie. De blik op het op veld wordt nog steeds weergegeven vanuit vier waarden: artistieke, maatschappelijke, economische en ruimtelijke waarde. De eerste drie waarden manifesteren zich ook sterk op landelijk en lokaal niveau, de ruimtelijke waarde manifesteert zich bij uitstek op provinciaal niveau.

De monitor is opgezet als een bloemlezing van goede voorbeelden, als verrijking op de verzameling feiten en cijfers die ook zijn weergegeven in deze monitor. Voor de cijfers over de Drentse cultuursector zijn inmiddels meer bronnen beschikbaar. Zo kwam begin 2020 de Regionale Cultuurindex van de Boekmanstichting uit, met daarin een groot aantal kwantitatieve indicatoren over de culturele prestaties in provincies. De index is weliswaar gebaseerd op cijfers uit 2016, maar deze gegevens zijn zo interessant dat we ze toch aan deze monitor hebben toegevoegd.

Voor de drie edities van de Cultuurmonitor is een selectie gemaakt van deelnemende instellingen op basis van de omvang van de provinciale subsidiebesteding. In praktische zin zijn er kleine wijzigingen in de lijst met instellingen waarvan de gegevens, cijfers en verhalen worden getoond in deze monitor. Dit jaar is Museum de Proefkolonie, dat ook officieel opende in 2019, toegevoegd aan de monitor. De opzet van de monitor biedt ruimte om in de toekomst ruimte voor uitbreiding of wijziging van het aantal deelnemende culturele instellingen die de provincie Drenthe steunt.

1.2 Beleidsmatige context

Deze Cultuurmonitor is een uitvloeisel van de provinciale cultuurnota 2017-2019 die in 2016 door de Staten werd vastgesteld. De monitor laat zien hoe het culturele leven in Drenthe zich in de beleidsperiode ontwikkelt. Ondertussen werd in het jaar waarop deze editie betrekking heeft al voorbereidend gewerkt aan de nieuwe cultuurnota van de provincie Drenthe, betrekking hebbend op de periode 2021-2024. Deze nota, getiteld *Cultuur om te delen* werd in september 2020 door Provinciale Staten vastgesteld. De nota houdt een voortzetting van het beleid in met nieuwe accenten. De provincie is positief over de bereikte resultaten in de vorige beleidsperiode (onder meer geregistreerd in de eerste edities van de Cultuurmonitor: die van 2017 en 2018) en zet voor de nieuwe periode extra in op (1) het realiseren van een brede betrokkenheid en toegankelijkheid voor zo veel mogelijk doelgroepen en (2) meer samenwerking in bestaande en ook nieuwe coalities. Bij die laatste horen ook de bestuurlijke en culturele partners in Noord Nederland, de ministeries op het landelijke niveau en culturele initiatiefnemers over de grens.

1.3 Cultuurmonitor en corona

Deze cultuurmonitor kwam tot stand in het najaar van 2020, in een periode dat het culturele veld voor de tweede keer werd geconfronteerd met maatregelen – en zelfs tijdelijke sluiting – om de verspreiding van het coronavirus tegen te gaan. De terugblik op 2019, een jaar waarin alles nog normaal was, was daardoor confronterend en ook licht vervreemdend. In de gesprekken die gingen over 2019 bleek steeds hoe divers en inspirerend de activiteiten in dat jaar waren. De actuele situatie staat daarmee in schril contrast. Voor veel van de respondenten was 2019 door de tussenkomst van de coronacrisis al heel ver weg. De tijd dat we volop genoten van kunstzinnige bezigheden en culturele evenementen lijkt ver achter ons te liggen. Om recht te doen aan de actualiteit en de omstandigheden waarin veel culturele organisaties verkeren hebben we in de gesprekken, die feitelijk zijn bedoeld om voorbeelden en verhalen op te halen die de monitor verrijken, dit keer gericht gevraagd naar de coronaeffecten die zijn opgetreden. We hebben gevraagd wat de gevolgen zijn voor de organisaties en hun voortbestaan, welke activiteiten in aangepaste vorm nog doorgang vinden, welke innovaties er thans plaatsvinden

om de crisis het hoofd te bieden en of wordt verwacht dat de crisis zal leiden tot een veranderend waardenperspectief met betrekking tot de cultuurmonitor 2020. In hoofdstuk 7 hebben we de uitkomsten van deze extra vragenronde weergegeven.

1.4 Leeswijzer

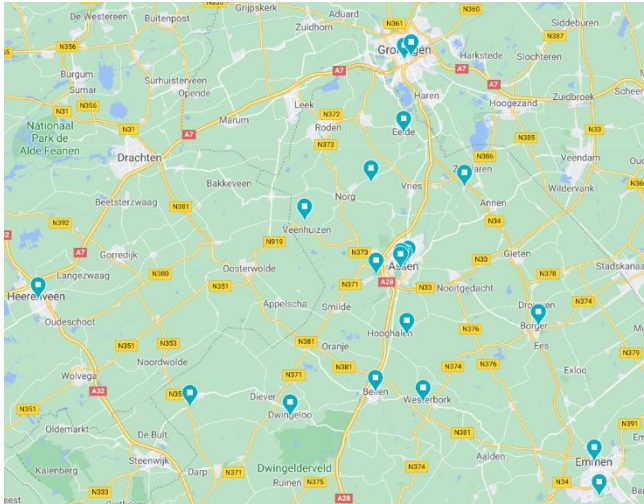
De Cultuurmonitor 2017-2020 Editie 3 is op hoofdlijn op dezelfde wijze gestructureerd als de eerste editie en tweede editie, aan de hand van het gehanteerde waardenperspectief. Daarbij relateert de cultuurmonitor ook aan de centrale thema's van het cultuurbeleid. In hoofdstuk 1 geven we een algemeen overzicht van de provinciaal gesubsidieerde culturele instellingen die aan deze cultuurmonitor hebben meegewerkt. In hoofdstuk 2 wordt de belangrijkste informatie uit de Regionale Cultuurindex gepresenteerd. Een beschrijving van elke afzonderlijke instelling is in de bijlage opgenomen. Hoofdstukken 4, 5, 6 en 7 geven respectievelijk de artistieke waarde, de maatschappelijke waarde, de economische waarde en de ruimtelijk waarde van de Drentse cultuur weer. Aan de hand van sprekende voorbeelden en verhalen, ondersteund met cijfers en grafieken, toont de monitor in deze hoofdstukken op welke wijze de instellingen individueel en gezamenlijk bijdragen aan de waarde(n) van cultuur in Drenthe. Hoofdstuk 8 gaat in op de effecten van de coronacrisis en schetst het beeld na het verschijnen van drie edities van de monitor: wat valt op, welke ontwikkelingen tekenen zich af, wat kan eventueel voor de toekomst (na corona) worden verwacht?

2. Algemene informatie instellingen

Dit hoofdstuk toont algemene informatie over de voor deze cultuurmonitor bevestigde instellingen en betreft de geografische spreiding van de instellingen, een indeling van de instellingen naar discipline en de publieke financiering. In de bijlage is een uitgebreide beschrijving van elke afzonderlijke instelling opgenomen.

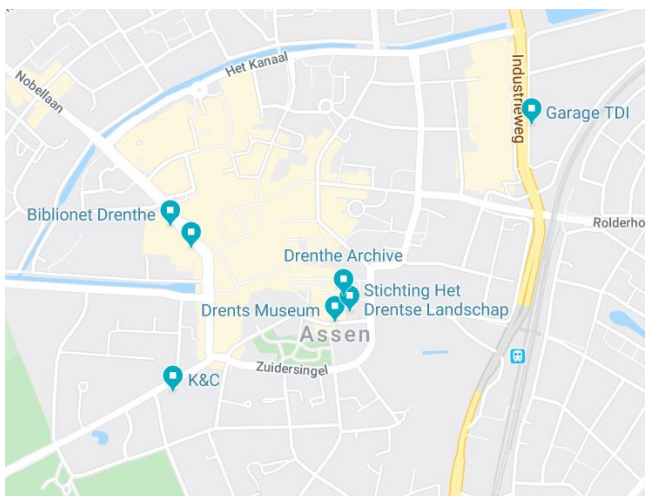
2.1 Geografische spreiding

Spreiding

Spreiding provinciaal gesubsidieerde instellingen

Bovenstaande figuur toont de spreiding van door de provincie gesubsidieerde instellingen in deze monitor over de provincie. In de gemeente Assen zijn meerdere instellingen gevestigd; zie de uitsplitsing daarvan hieronder. Ook is Assen het podium van het Internationaal Filmfestival Assen. Het hoofdkantoor van Biblionet is gevestigd in Assen en heeft 35 vestigingen en 186 locaties van de bibliotheek-op-school, verspreid over de gehele provincie. Daarnaast zijn enkele instellingen die een rol vervullen voor Drenthe in de stad Groningen gevestigd. Gevestigd in Friesland functioneert Stichting DBF als meldpunt voor herbesteding van monumenten en erfgoed in Drenthe.

Spreiding provinciaal gesubsidieerde instellingen Assen

2.2 Deelnemende instellingen

In totaal zijn 26 instellingen in deze derde editie van de Cultuurmonitor, met informatie over 2019, opgenomen. Museum de Proefkolonie is in 2019 geopend en dit jaar als nieuwkomer toegevoegd aan de monitor. Puppet International is een tweemaaljaarlijks festival en geven we in onderstaand totaaloverzicht van provinciaal gesubsidieerde instellingen weer. In 2019 is er geen editie georganiseerd en daarom is Puppet International niet opgenomen in de verdere weergegeven informatie.

Onderstaande figuur geeft weer op welke wijze de instellingen zijn ingedeeld in diverse disciplines die gangbaar zijn in de culturele sector: musea (6), podiumkunsten (8), letteren/bibliotheken (2), erfgoed (7), film (1) en overig (2). Naast deze disciplines zijn er instellingen van diverse typen: festivals/concours, gezelschappen, musea, bovensectorale instituten, bibliotheken en archieven. De grafieken op de volgende pagina geven een procentuele verdeling weer van de verdeling naar discipline en type.

Erfgoed

Molenstichting Drenthe
Drents Archief
Het Drents Landschap
Huis van de Taol
Monumentenwacht Drenthe
Steunpunt Erfgoed Drenthe
Stichting DBF

Musea

Drents Museum
Het Gevangenis­museum Veenhuizen
Het Hunebedcentrum
Museum De Buitenplaats
Herinnerings­centrum Kamp Westerbork
Museum de Proefkolonie

Podiumkunsten

FestiValderAa
Garage TDI
Het Houten Huis
Noord Nederlands Orkest
Puppet International
Stichting PeerGrouP
Loods13
Peter de Grote festival

Film

Internationaal Filmfestival Assen

Letteren/Bibliotheken

Biblionet Drenthe
Zomerzinnen

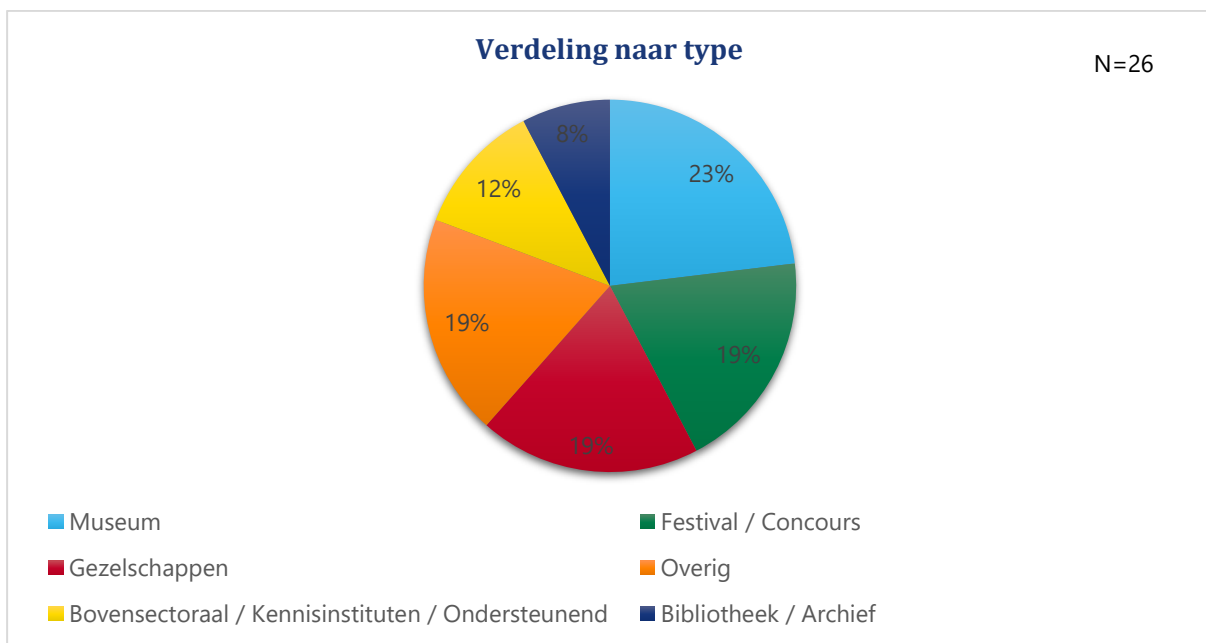

Overig

K&C Drenthe
Bevrijdingfestival Drenthe

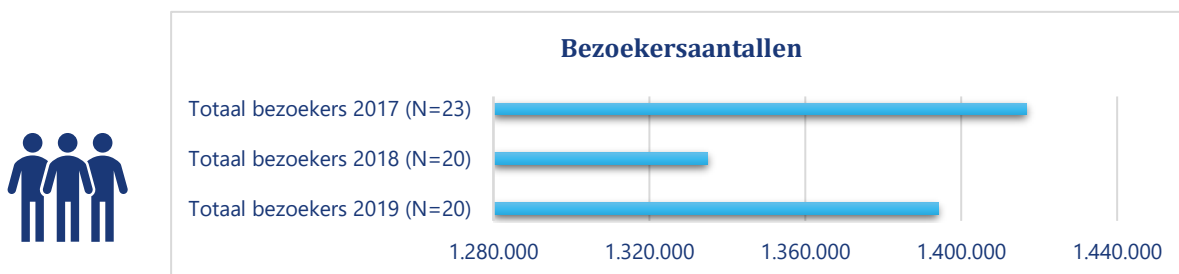
Uit bovenstaande figuur kan worden opgemaakt dat het grootste gedeelte van de provinciaal gesubsidieerde instellingen in de Drentse cultuursector behoort tot podiumkunsten, met daaropvolgend erfgoed. Het aandeel musea is ten opzichte van 2018 licht gestegen door de toevoeging van Museum de Proefkolonie aan de monitor.

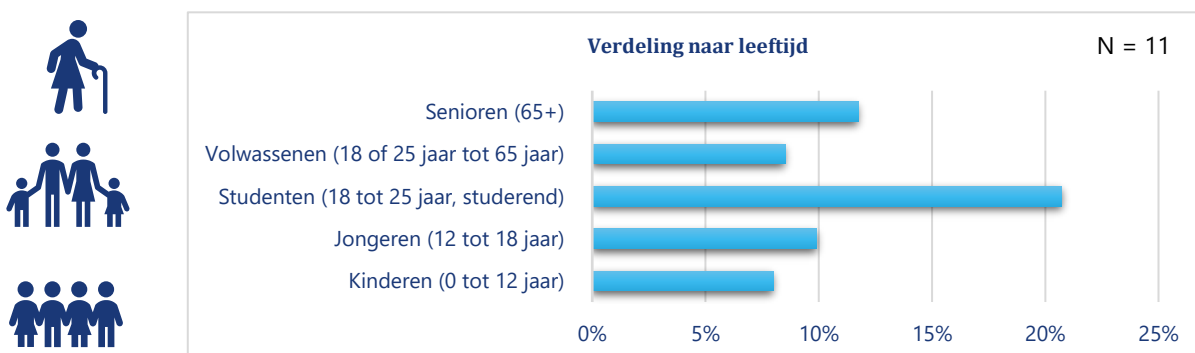
In bovenstaande figuur is weergegeven dat het merendeel van de provinciaal gesubsidieerde instellingen in de verdeling naar type binnen de Drentse cultuursector bestaat uit musea, met daarop volgend gezelschappen en festivals/concours en overige instellingen. De verdeling is licht gewijzigd ten opzichte van 2018 door de toevoeging van het nieuwe museum aan de monitor.

2.3 Bezoekersaantallen

Onderstaande tabel toont het totaal aantal bezoekers aan de provinciaal gesubsidieerde culturele instellingen in Drenthe. 2019 toont een bescheiden stijging van het totaal aantal bezoekers ten opzichte van 2018. Hierbij moet worden vermeld dat het Drents Landschap, waarvan alleen de bezoekers worden geteld die een informatiecentrum bezoeken, een naar beneden bijgestelde rectificatie over 2018 heeft aangegeven. Het Drents Landschap ontving in 2019 meer bezoekers, maar ook was één van de informatiecentra gesloten. Museum de Proefkolonie ontving in het openingsjaar 17.889 bezoekers. In 2019 zijn, net als in 2018, enkel de fysieke bezoekersaantallen geteld. Dit houdt in dat enkele afwijkende vormen van publieksbereik, zoals het aantal abonnementen van Stichting DBF niet zijn meegeteld. Het totaal aantal bezoekers in 2019 is exclusief het bereik van adviezen, scholingen en andere activiteiten van onder meer ondersteunende instellingen. Personen die gebruik maken van de openbare voorzieningen van het Drents Archief en Biblionet, zoals studenten die in de bibliotheek studeren, zijn tevens niet geteld. Als alle wandelaars en gebruikers van het Drents Landschap, de openbare voorzieningen van de bibliotheek en het archief zouden worden meegeteld, komt het aantal bezoekers naar schatting tegen de 2 miljoen.

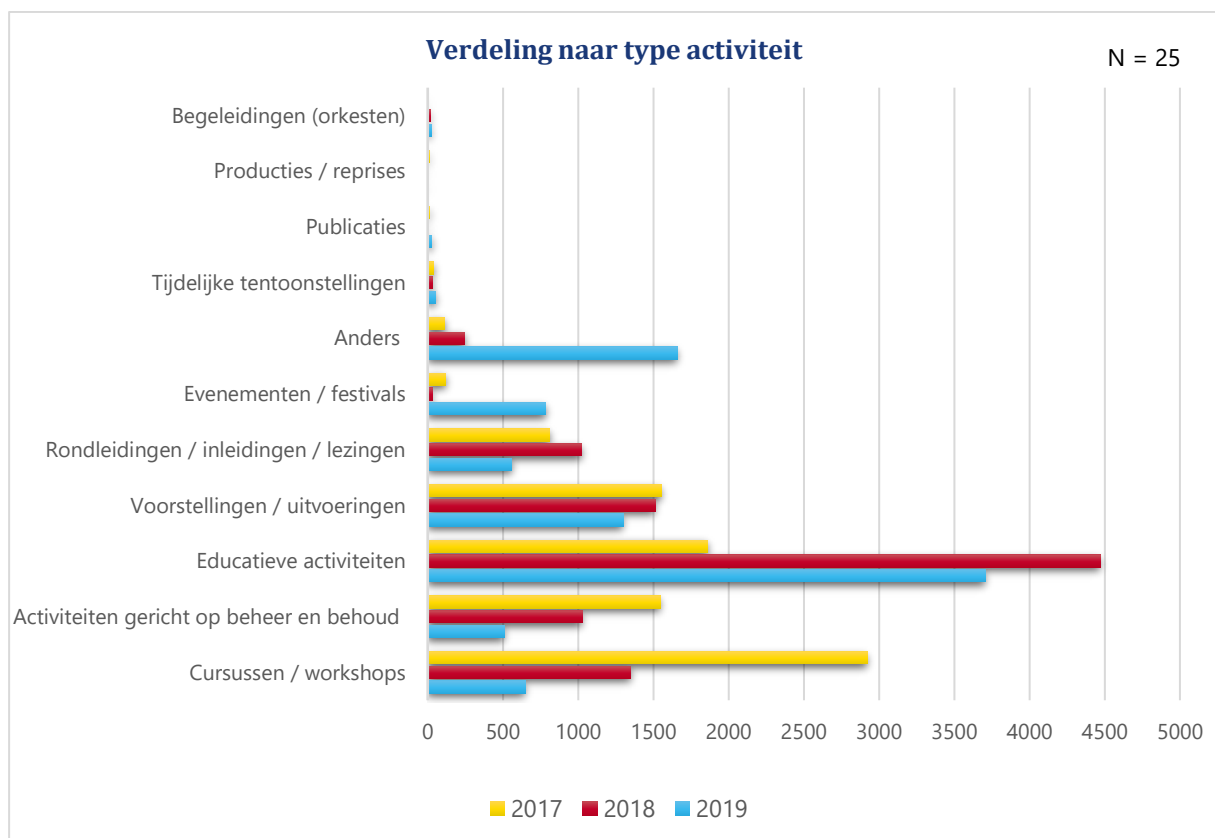

De culturele instellingen ontvangen in 2019 de meeste bezoekers in de leeftijdscategorie van 18 of 25 jaar. In 2017 en 2018 ontvingen de culturele instellingen de meeste bezoekers in de leeftijdscategorie volwassenen. Hierbij moet worden opgemerkt dat ten opzichte van voorgaande jaren een beperkter aandeel instellingen de verdeling van bezoekers naar leeftijdscategorie heeft bijgehouden. Dit zijn instellingen die nadrukkelijk educatieve programma's ontwikkelen gericht op het aantrekken van jonge doelgroepen, zoals Garage TDI en de musea.

2.4 Soorten activiteiten

Uit onderstaande grafiek blijkt dat ook in 2019 veel verschillende activiteiten door de Drentse instellingen werden geïnitieerd en georganiseerd. In 2019 zijn er ruim 9.000 activiteiten door de culturele instellingen georganiseerd. Het totaal aantal georganiseerde activiteiten is in 2019 licht gedaald ten opzichte van 2018 en licht gestegen ten opzichte van het activiteitsniveau in 2017. De daling wordt bijvoorbeeld mede veroorzaakt door het feit dat het in 2019 helaas niet lukte om een locatie te vinden voor een grote open luchtproductie van het NNO en het Puppet International dit jaar geen activiteiten organiseerde. Vergelijkbaar met 2018 werden dit jaar educatieve activiteiten het meeste georganiseerd.

Internationaal Film Festival Assen, Perspectief-panel

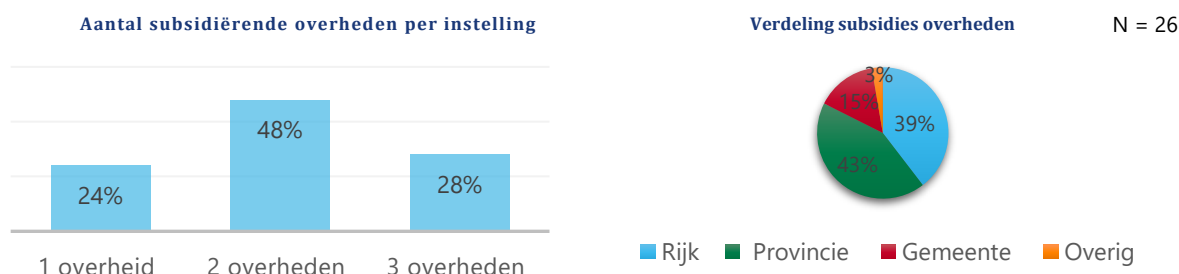
Gevangenis museum, TourtoDo

K&C, Muziekakkoord

2.5 Publieke financiering

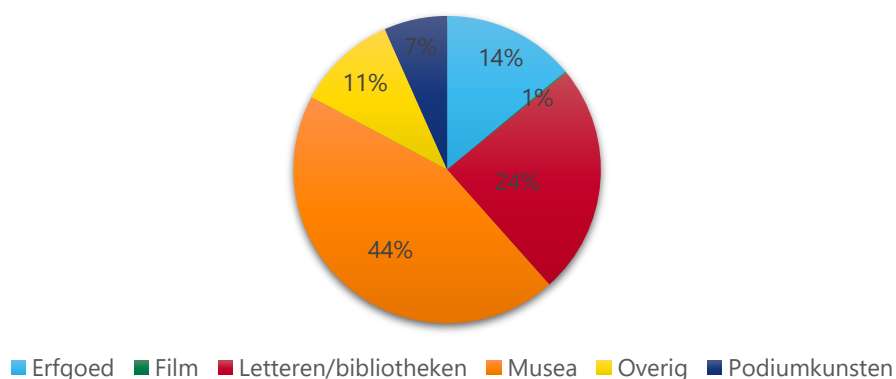
Deze paragraaf geeft een beeld van de publieke financiering van de provinciaal gesubsidieerde instellingen. Het toont de verdeling van de provinciale subsidie per discipline, het aantal subsidiërende overheden per instelling en de verdeling van de gelden tussen Rijk, provincie Drenthe en gemeenten.

Het merendeel van de betreffende instellingen ontvangt van twee overheden subsidie. Vaak gaat het dan om de combinatie van provincie en gemeente. Van een kwart van de betreffende instellingen is alleen de provincie subsidiegever. Bovenstaand beeld laat zien dat de provincie een belangrijke subsidiegever is voor deze instellingen (N.B. enkel instellingen die provinciale subsidie ontvangen doen mee aan de monitor). Onder meer Het Noord Nederlands Orkest (NNO), het Drents Archief, het Gevangenismuseum Veenhuizen, het Herinneringscentrum Kamp Westerbork, Het Houten Huis, Garage TDI, Puppert International, Het Drents Landschap en PeerGrouP ontvangen Rijksfinanciering, al dan niet via publieke cultuurfondsen. Gemeenten leveren veelal een bijdrage, maar dit zijn vaak relatief kleinere bijdragen. Een aantal instellingen ontvangt voor incidentele Europese subsidie.

De cijfers over 2019 ten opzichte van 2018 en 2017 tonen weinig verschillen. Het aandeel subsidie dat aan musea wordt verstrekt ligt door de opname van Museum de Proefkolonie licht hoger met een licht gewijzigde totaalverdeling tot gevolg. De subsidies die de culturele instellingen van de drie overheden ontvangen zijn structurele, meerjarige subsidies. Incidentele bijdragen hebben geen grote verschuivingen in het totaalbeeld tot gevolg. Ook onderstaande figuur geeft een vergelijkbaar beeld tot 2017 met 2018. Het grootste deel van de subsidies aan de provinciaal gesubsidieerde instellingen wordt besteed aan musea, daarna aan letteren/ bibliotheken en erfgoed. Een relatief kleiner aandeel gaat naar de podiumkunsten, film en overige kunstvormen. De provincie Drenthe subsidieert de culturele instellingen in deze monitor met 12 miljoen in 2019. Niet alle door de provincie gesubsidieerde instellingen zijn in deze monitor meegenomen. Het totale subsidiebedrag, inclusief incidentele projectsubsidies, van de provincie Drenthe voor cultuur bedraagt, net als in voorgaande jaren, ruim 15 miljoen in 2019.

Provinciale subsidie naar discipline

2.5.1 Eigen beleidsuitvoering en incidentele subsidie provincie

De provincie besteedde in 2019 ruim 6 miljoen euro aan eigen beleidsuitvoering en aan incidentele subsidieaanvragen uit het gehele veld. Een deel van deze budgetten wordt gealloceerd via meerjarensubsidies (dus is niet alleen van toepassing op 2019), een deel is vrij besteedbaar en biedt ruimte aan co-creatie en incidentele projecten. Projecten die met deze middelen zijn gerealiseerd in 2019, zijn onder meer diverse theaterspektakels, zoals *Jumping Jack* en *Mammoet*; de opening van het Museum De Proefkolonie, het UNESCO nominatiedossier van de Koloniën van Weldadigheid en vele voorbereidingsactiviteiten op de viering van 75 jaar bevrijding in 2020.

Programma	Budget (x € 1.000)	Programma	Budget (x € 1.000)
Koloniën van Weldadigheid	476	Culturele Allianties	240
Verhaal van Drenthe	112	Podium Platteland	199
Cultuurhistorie	109	Professionalisering Podiumkunsten	517
Archeologie	133	Festivals & Evenementen	749
Restauratie Rijksmonumenten	741	Incidentele subsidieaanvragen	542
Herbestemming karakteristiek bezit	640	Beeldende kunst en vormgeving	279
Talentontwikkeling	200	75 Jaar bevrijding	924
Internationalisering	48	Noordelijke cultuuragenda	150
Popcultuur	75		

Jaarverslag Provincie Drenthe 2019

Museum de Proefkolonie

Garage TDI, Dag Nacht

3. Artistieke waarde

3.1 De kern: de intrinsieke betekenis

Artistieke waarde is van alle tijden. Artistieke waarde gaat over kwaliteit, over creatieve ontwikkeling, reflectie op het bestaan, individuele ontplooiing en talentontwikkeling. Veel van deze waarde is intrinsiek en subjectief, maar komt tot uiting in maatschappelijke en sociale context en in culturele, ruimtelijke en economische omgeving. Dit hoofdstuk toont voorbeelden van artistieke kwaliteit, de inzet op talentontwikkeling, verhalen van vernieuwing en schetst onder meer verbindingen en netwerken rondom de instellingen.

3.2 Artistieke kwaliteiten

De artistieke kwaliteiten van de Drentse culturele instellingen die worden beschreven in deze monitor zijn divers en opgebouwd uit tal van diverse artistieke producten. Kwaliteit is een subjectief begrip en komt tot stand door het voortdurend experimenteren met en creëren van nieuwe producties, tentoonstellingen of performances. We geven in deze monitor geen oordeel over de artistieke kwaliteiten. Wij duiden in deze paragraaf dan ook niet zozeer artistieke ontwikkelingen ten opzichte van 2018, maar we tonen voorbeelden van wat er aan cultuur plaatsvond in 2019. Gedreven door intrinsieke motivatie geven kunstenaars, creatieven en artistiek leiders richting aan de artistieke kwaliteit. Zo stelden de Drentse musea in 2019 unieke tentoonstellingen en presentaties samen:

- Het Drents Museum stelde ook dit jaar weer tentoonstellingen samen met een internationaal karakter, zoals *Sprezzatura- Vijftig jaar Italiaanse schilderkunst (1860 – 1910)*, maar toonde met *Barbizon van het Noorden – De ontdekking van het Drents Landschap 1850 -1950* de waarde van de kunstgeschiedenis van de regio. Deze tentoonstelling was volledig samengesteld uit de eigen collectie van het Drents Museum.
- Museum de Buitenplaats toonde tevens een aantal collectie – en omgeving gerelateerde tentoonstellingen in 2019. Zo trok de tentoonstelling *Nicolaas Wijnberg, De hoge hoed van Wijnberg* ruim 6000 bezoekers en ook de tentoonstelling *Piet Sebens, de kom en ik* was succesvol.

De gezelschappen en festivals boden in 2019 een gevarieerde programmering waarbij locaties met Drentse, culturele en natuurhistorische waarde in veel gevallen het decor vormden (zie ook hoofdstuk 6).

- Het Noord Nederlands Orkest trad zestienmaal op in Drenthe met verschillend repertoire. Het Houten Huis was in 2019 zeer actief met muziektheatervoorstellingen voor allerlei groepen, vooral jongeren. Een hoogtepunt was de met een grote en diverse bezetting gespeelde voorstelling *Ruimtevlucht*, die erg aansloeg en in 2020 nog werd vervolgd.
- De PeerGrouP continueerde in 2019 het succesvolle stuk *Maalkop*. Deze theaterdialoog vertelt het verhaal van een jonge boer die noodgedwongen afstand moet doen van zijn bedrijf. Vooral bij boeren maakte de voorstelling, die werd gespeeld in niet-operationele melkveebedrijven, veel emoties los.
- In de zomer van 2019 was het weer genieten van drie dagen theater en muziek in het bijzondere Drentse stroomdallandschap van de Aa. Het FestiValderAa bood diverse muziekstijlen, van singer-songwriters, indiepop, folk, country tot rauwe blues. Op het vlak van (muziek)theater excelleerde Loods13 met de voorstelling *IEDEREEN NARCISSUS*, waarin zes spelers zochten naar zichtbaarheid of juist onzichtbaarheid, naar opvallen of liever onderduiken.
- Een ander zomerevenement dat aansloeg was de 13e editie van Zomerzinnen in Dwingeloo. Tijdens Zomerzinnen 2019 presenteerde Huus van de Taol de bijzondere gedichtenbundel *Van Nijlande tot Heelal/ From Nijlande to the Universe /Von Nijlande bis zum Weltall*. Een bundel met vertalingen van de gedichten van Erik Hartevelde. Het is de eerste keer dat Drentse poëzie is vertaald in het Engels en Duits. Nog niet eerder werd een streektaalboek in het Nedersaksisch taalgebied uitgegeven met vertalingen van het werk van een bepaalde dichter. De gedichten van Hartevelde getuigen van het leven op het Drentse platteland. In de winter van 2019 organiseerde dezelfde stichting in Dwingeloo een boeiende literaire middag en avond onder de titel *Winterzinnen*.

- Kunst & Cultuur Drenthe was niet alleen op educatief vlak actief (zie § 4.4), maar realiseerde in 2019 ook een foodproject en een ontwerpwedstrijd met als thema vet. K&C riep ontwerpers, kunstenaars en andere creatieven op om duurzame producten te maken rond het thema voedsel. Onder de titel 'VET!' werden ontwerpers uitgedaagd om prototypen of ontwerpen te maken die de consument in de keuken kan gebruiken of de boer in zijn bedrijf. De inzendingen werden gepresenteerd op het Smaakmaker festival in De Wijk (gemeente De Wolden). De Boeteburger met meelwormen van Marc Paulusma kreeg uiteindelijk de Juryprijs van de ontwerpwedstrijd.
- Ook het Bevrijdingsfestival, editie 2019, was met een sterke line-up dit jaar weer een succes. Hoewel het festival minder bezoekers dan vorig jaar ontving doet het Bevrijdingsfestival Drenthe volgens een nationale benchmark onder landelijke bevrijdingsfestivals het goed. De onderdelen 'Back to the playground' en het 'Plein van de Vrijheid' trokken dit jaar positief de aandacht. Nieuw en eenmalig was de 'European Village', waar Eurocommissaris Frans Timmermans een bezoek aan bracht.

Zomerzinnen

VET! K&C

3.3 Talentontwikkeling

Voor de meeste Drentse culturele instellingen is talentontwikkeling een belangrijke pijler. Instellingen bieden naast de reguliere programmering ruimte voor (jong) talent om te experimenteren en werk te tonen aan het publiek. Met name de discipline podiumkunsten geeft talentontwikkeling ruim baan en de festivals bieden structureel een podium aan jong talent in de programmeringen. De culturele instellingen werken in veel gevallen samen met onderwijsinstellingen in Drenthe.

- Garage TDI manifesteerde zich met de doorontwikkeling van zowel de vooropleiding voor het kunstvakonderwijs (Brandstof TDI) als de jeugdtheaterschool (Dynamo TDI). In 2019 stroomden er elf jongeren door naar een hbo-theateropleiding (i.e. kunstvakonderwijs). Spelers van Brandstof TDI werden aangenomen op de acteursopleiding Maastricht (2x), de acteursopleiding Amsterdam (1x), de regie opleiding Maastricht (1x), muziektheater Arnhem (2x), de docenttheater opleiding Arnhem (1x), de docenttheater opleiding Zwolle (2x), de docenttheater opleiding Leeuwarden (1x) en één speler stroomde door naar de opleiding interdisciplinaire Arts in Maastricht (1x). Dynamo Jeugdtheater School Drenthe verzorgde in 2019 31 cursussen voor in totaal 324 kinderen en jongeren. Een deel van deze cursussen loopt door in 2020. Er werd daarnaast vier keer een Theaterbende-activiteit georganiseerd voor in totaal 81 kinderen.
- Succesvol was in 2019 weer de Summer Academy van het Peter de Grote Festival. Getalenteerde jonge strijkers en pianisten ontvingen tien dagen lang intensieve masterclasses van docenten en internationaal gerenommeerde musici. Er deden 48 deelnemers aan mee en er waren verscheidene concerten waarin jonge musici samen met hun docenten het podium betraden. De concerten vonden plaats op karakteristieke locaties in de provincie.
- Het NNO is één van de actiefste participanten van de Nationale Master Orkestdirectie, de masteropleiding die door de conservatoria in Amsterdam en Den Haag wordt aangeboden. Het orkest zet zich met overtuiging in voor de ontwikkeling van nieuw en bijzonder dirigeertalent. De

jonge dirigenten – in 2019 Thomas Goff – krijgen de kans volledige en groot bezette symfonische programma's te dirigeren.

- Ook binnen de disciplines Erfgoed en Musea is er aandacht voor talentontwikkeling. Zo was er bij het Drents Archief in 2019 een plek gecreëerd voor een junior conservator, mede dankzij een bijdrage van het Mondriaanfonds. En werd door het Drents Museum een artists-in-residence voorziening gerealiseerd in een woonhuis naast het tentoonstellingsgebouw.
- Het Internationaal Film Festival Assen wil ook een podium zijn voor onontdekt talent. Onder de titel *Noordsterren* wordt ieder jaar het beste getoond wat Groningen, Friesland en Drenthe te bieden hebben. En onder de noemer KersVers werden er ook in 2019 weer films vertoond van (nog) onbekende vrouwelijke filmmakers uit Nederland en België.

3.4 Vernieuwing

Vernieuwing heeft betrekking op het continu veranderen en ontwikkelen van het culturele aanbod door nieuwe projecten, performances en tentoonstellingen te creëren. Het relateert ook aan grenzen verleggen, creatieve denkkracht en artistieke ontwikkeling, aspecten die de culturele sector zeer eigen zijn. Een belangrijk onderdeel van vernieuwing en innovatie zijn artistieke cross-overs en er worden dan ook door verschillende culturele instellingen cross-overprojecten geïnitieerd. Cross-overs worden gevonden tussen de verschillende disciplines binnen de culturele sector, maar ook in samenwerking met instellingen en organisaties buiten de culturele sector.

- Een voorbeeld is het project Poplab Drenthe dat door K&C werd ontwikkeld met een financiële impuls van de Provincie Drenthe. Vanuit het productielab werden experimentele, vernieuwende muzikale én interdisciplinaire crossover producties gerealiseerd. In 2019 leidde dit tot de productie *Appleknockers Flophouse*, *Ode aan Harry Muskee*. Onderdeel van het Poplab was ook het professionaliseringstraject 'Hit the North' voor drie acts die een professionele carrière nastreven. Hit the North duurde 12 maanden met verschillende coaching momenten. Om goede aansluiting te realiseren tussen beginnend en toptalent, werden bootcamps aangeboden en een traject dat het cultureel ondernemerschap stimuleerde.
- De Digital Art Factory (DAF) van het IFFA is een andere uiting van innovatie: het is een plek waar jongeren kunnen werken aan hun eigen innovatieve project of idee. Een van de uitkomsten hiervan is de virtuele expo. Tijdens het IFA 2019 kon je -als randprogrammering - in virtual reality de kunstwerken bekijken die kunstenaars en DAF deelnemers hadden gecreëerd.

Een aantal culturele instellingen heeft in 2019 verder geïnvesteerd in de huisvesting, presentatie van de vaste collectie of uitbreidingsmogelijkheden om de artistieke waarde te bestendigen en/of te vergroten in de toekomst. Dit geldt bijvoorbeeld voor het Drents Museum en voor het Gevangenismuseum.

- Voor Loods13 stond in 2019 de verhuizing naar het Rensenpark, het terrein van het voormalige Dierenpark Emmen, centraal. Op deze locatie is Loods13 zichtbaarder dan op de vorige locatie en ontpopt zich hier als een veilige, culturele haven voor de jongeren van Emmen. Ter gelegenheid van de verhuizing organiseerde Loods13 diverse rondleidingen, kindervoorstellingen en twee openingsfeesten.
- Museum De Proefkolonie opende haar deuren in 2019. Hiermee is een nieuw museum aan het culturele aanbod toegevoegd. Museum De Proefkolonie biedt haar bezoekers een totaalbeleving, een 'experience' door de geschiedenis van de Koloniën van Weldadigheid.

Museum De Proefkolonie

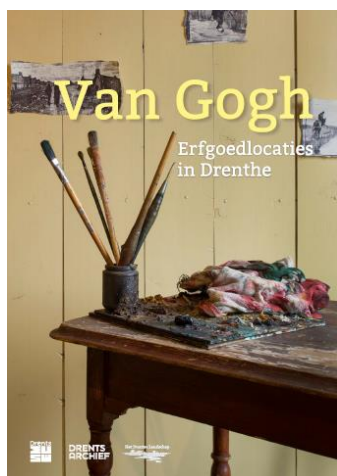

Loods 13, locatie Rensenpark

3.5 Samenwerken over grenzen

Elke door de provincie gesubsidieerde instelling bevindt zich in een netwerk van samenwerkende partijen en maatschappelijke partners. Dit netwerk wordt gevormd op basis van contacten in de regio, maar ook door samenwerkingsverbanden op bovenprovinciale, nationale en internationale schaal. In 2019 waren en weer enkele aansprekende voorbeelden waarbij het kunstinhoudelijke, het historische en het ruimtelijke perspectief samen kwamen.

- Zo was de tentoonstelling *Barbizon van het Noorden* aanleiding voor het Drents Museum om met verscheidene culturele organisaties uit Drenthe en daarbuiten samen te werken. De samenwerking met het Drents Archief leidde weer tot een verbinding met vijftien organisaties die verschillende invalshoeken op het leven en werk van Vincent van Gogh lieten zien. Het werd vervat in een publieksdocument dat digitaal beschikbaar werd gesteld: [Vangoghindrenthe.pdf](#).
- Een ander voorbeeld van samenwerking was het project Grenzkultur/ Grenscultuur dat K&C Drenthe realiseerde samen met het Emsländische Landschaft en de provincie Drenthe. Doel van het project was het immaterieel erfgoed in het grensgebied te inventariseren en te ontsluiten voor een breder publiek. De verbinding van traditie en moderne tijd, het zichtbaar maken van immaterieel cultureel erfgoed en de ontwikkeling van gemeenschappelijke toekomststrategieën stonden centraal. Het resultaat was een twintigtal projecten. Zo stelde Museum Collectie Brands samen met het Emsland Museum in Lingen en Schloß Clemenswerth in Sögel een internationale reiskoffer samen met (replica's van) historische kledingstukken afkomstig uit beide landen en gaf Museum Coevorden samen met de Heimatverein Bentheim een kookboekje uit met recepten voor nieuwjaarskoeken (ook wel 'ijzerkoeken' en 'schoosollen' genoemd). Bijzonder was het kunstwerk 'De Clemenswerther Flüsterer', van kunstenaar Loes Heebink. Drie ijle plexiglas figuren, een hond, een paard en een valk, zorgden samen met een subtiele soundscape voor een verbeelding van de jacht.
- Het NNO is, samen met onder meer de Drentse kunstorganisaties Het Houten Huis, PeerGroup, en Garage TDI, één van de partners in Station Noord 2.0, het netwerk voor de ontwikkeling van podiumkunstaalent in Noord-Nederland. Gezamenlijk bieden de organisaties ondersteuning aan beginnende autonome makers in het Noorden, die de ruimte krijgen om zich binnen meerjarige trajecten te ontwikkelen op zowel artistiek, als zakelijk en organisatorisch vlak. Er worden netwerkbijeenkomsten gehouden en aan de makers wordt budget, begeleiding, expertise en faciliteiten geboden.

Van Gogh erfgoedlocaties in Drenthe

Barbizon van het Noorden, Drents Museum

3.6 Drentse actualiteit

Voor sommige instellingen biedt de actualiteit aanknopingspunten of inspiratie voor nieuwe programmering en het creëren van speciaal aanbod in samenwerking met speciale doelgroepen. In 2017 waren het vluchtelingenthema en de Groningse aardbevingsproblematiek onderwerp van de programmering, in 2018 was er veel aandacht voor klimaatverandering. Dit thema stond ook in 2019 nog volop in de belangstelling, evenals het actuele onderwerp van het leven van de boer in een veranderende en vertechnocratiserende wereld.

- Een bijzondere productie over de mens in de tijd van nu was het theaterstuk *Mammoet* van Tom de Ket (de maker van het *Pauperparadijs*), dat plaatsvond op het Buinerveld in Buinen (gemeente Borger Odoorn). Ook het Hunebedcentrum werkte mee aan dit theaterstuk. Het publiek werd daarbij op bijzondere wijze deelgenoot gemaakt van de Heilige Mammoetjacht. Bezoekers kregen de vraag wat zij bereid waren op te offeren om opnieuw verbinding te maken met de natuur, zichzelf en elkaar. *Mammoet* werd verteld aan de hand van het leven spiritueel leider Anwar en zijn vrouw Freya, worstelend met zichzelf en hun idealen. Het stuk is geïnspireerd op de bestseller *Sapiens* van de Israëlische schrijver Yuval Noah Harari.
- Een ander actueel thema werd aangesneden door Sake Elzinga tijdens het Festival van de Drentse Geschiedenis. Elzinga vierde in 2019 zijn veertigjarig jubileum als fotograaf en gaf een lezing over het veranderend vrouwbeeld in de beeldgeschiedenis. Daarnaast publiceerde Elzinga in 2019 een boek over het dagelijks leven in Drenthe in de jaren tachtig van de vorige eeuw. Het boek heeft als titel 'De Zilvermijnen van Drenthe' vanwege het chemische proces waarmee de foto's indertijd uit de ontwikkelbaden in de donkere kamer tevoorschijn kwamen, waarbij het scheikundig element zilver een belangrijke rol vervulde. Het boek is daarmee een tijdsdocument waarin de Drentse werkelijkheid van de jaren tachtig in zwart-wit foto's tot leven komt.
- Dat de actualiteit soms kan schuren, kwam tot uiting in het initiatief van Herinneringscentrum Westerbork om de jaarlijkse sponsorloop voor de Stichting Vluchteling, medio juni, vanaf het Herinneringscentrum van start te laten gaan. Dit idee ontstond in overleg met de Stichting Vluchteling in de winter van 2018-2019 en komt voort uit de behoefte van centrum Westerbork om ook voor het heden relevant te blijven. Het initiatief leidde tot commotie in de pers en op de sociale media en tot onrust en verdriet bij een aantal betrokkenen. Uiteindelijk werd besloten om van de sponsorloop af te zien. In de zomer van 2019 werden er persoonlijke gesprekken gevoerd met een aantal personen die hun zorg en woede rechtsreeks of via de sociale media kenbaar hadden gemaakt. Daardoor konden verschillende emoties en standpunten worden uitgewisseld, hetgeen door alle betrokkenen als constructief werd ervaren.

Theaterstuk *Mammoet*

Overhandiging boek Sake Elzinga aan gedeputeerde Dhr. C. Bijl

3.7 Het Drentse gezicht

Het Drentse gezicht vormt met alle kernkwaliteiten en ruimtelijke waarden die daartoe behoren het onderscheidend vermogen van Drenthe. Hoofdstuk 6 zoomt dieper in op de ruimtelijke waarde van Drenthe. Deze paragraaf toont voorbeelden van het cultureel aanbod dat de relatie legt met aspecten van de Drentse identiteit, zoals de Drentse verhalen, de Drentse historie en de Drentse taal.

- Het meest pregnante voorbeeld van cultureel aanbod dat een rechtstreeks link legde met het DNA van Drenthe was in het najaar van 2019 de tentoonstelling 'Barbizon van het Noorden – De ontdekking van het Drentse landschap 1850-1950'. Met deze expositie ging een langgekoesterde wens van het Drents Museum in vervulling. In de tentoonstelling presenteerde het museum werk van grote kunstenaars uit de 19de 20ste eeuw die de natuur van Drenthe ontdekten en op het doek vastlegden. Kunstwerken van onder meer Jozef Israëls, Hendrik Willem Mesdag en Vincent van Gogh lieten het unieke karakter van Drenthe zien. Bijzonder was dat in deze periode ook een kunstwerk van Van Gogh kon worden aangekocht ('Onkruid verbrandende boer'), een werk dat in Drenthe - in de herfst van 1883 - is geschilderd. Voor de tentoonstelling werd samengewerkt met Stichting Het Drentse Landschap. Het Drents Museum en Het Drentse Landschap ontwikkelden een verrassend randprogramma waarbij kunst, cultuur en natuur op een bijzondere manier samengingen. Ook andere culturele organisaties uit de regio (o.a. het Noord Nederlands Orkest) werkten aan dit programma mee.
- Ook de toevoeging van Museum de Proefkolonie draagt bij aan het Drentse gezicht, meer precies het is een aanvulling op het Drentse verhaal van de Koloniën van Weldadigheid. Museum de Proefkolonie is gevestigd in het Huis van Weldadigheid in Frederiksoord. In dit nieuwe belevenismuseum kan de bezoeker kennis maken met het sociale experiment van Johannes van Bosch om armoede in 1818 te bestrijden. Het museum is tevens het vertrekpunt om het gebied Frederiksoord, Wilhelminaoord, Willemsoord en Boschoord, waar 200 jaar geschiedenis is af te lezen, al wandelend of fietsend te ontdekken.
- Op 1 juni 2019 was het feest in Veenhuizen, bij het Gevangenis­museum. Op deze dag bezochten honderden (oud-)Veenhuizers het dorp voor een grote reünie. Het Gevangenis­museum maakte van de gelegenheid gebruik om het 'levend archief' te bevragen. Dit leverde vele verhalen, herinneringen en mooie objecten op voor de collectie van het museum.
- Het Huus van de Taol, natuurlijk pleitbezorger van het Drentse gezicht, organiseerde ook dit jaar weer diverse activiteiten om de streektaal onder de aandacht te brengen, levend te houden en actief te doen laten voortbestaan. Dit jaar daagde het Huus van de Taol bijvoorbeeld jongeren uit een ludieke 'kreet op de keet' te verzinnen. De leukste streektaal inzendingen zijn vereeuwigd op een kreet of soos.

'Het is niet aans as vanzölfsprekend daw hierveur activiteiten ontplooid hebt die de Drèentse samenleving in anraking brengt met oes weerdevolle cultuurgoed: de Drèentse taol. Niet allenig passieve beleving van de taol, maor ok het actief metdoen heurt derbij. Veurlezen op basisschoelen, het organiseren van het ienakterfestival en het metwerken an de streektaolkwis LOOS van RTV Drenthe.'

Archiefbeeld Gevangenis­museum

4. Maatschappelijke waarde

4.1 Cultuur midden in de maatschappij

Maatschappelijke waarde gaat om het met cultuur bijdragen aan maatschappelijke vraagstukken zoals brede participatie van diverse doelgroepen, het bevorderen van sociale cohesie en inclusie, (sociaal)culturele diversiteit en preventie van toestroom naar zorg. In lijn met de ontwikkeling in 2018 hebben de culturele instellingen in 2019 hieraan opnieuw veel aandacht besteed, wat mede komt doordat de gemeenten dit thema steeds belangrijker door de opgaven die zij hebben in het sociaal domein.

4.2 Laagdrempelig & toegankelijk

De wijze waarop culturele instellingen het aanbod zo toegankelijk mogelijk maken en de uiteenlopende doelgroepen bereiken draagt bij aan het vergroten van de maatschappelijke waarde. De meeste Drentse instellingen letten actief op de laagdrempelige fysieke en digitale randvoorwaarden, bijvoorbeeld in de communicatie, toegangsprijzen, locatie of programmering.

- Net als voorgaande jaren, organiseerden in april 2019 de culturele organisaties verschillende activiteiten speciaal voor senioren. Onder de titel 'Gekleurd Grijs in Actie!' werden senioren gestimuleerd diverse culturele activiteiten te bezoeken en kennis te maken met dans, theater, erfgoed of beeldende kunst. De programmaboekjes lagen op strategische plekken, van horeca en middenstand tot huisartsenpraktijken, dorpsuizen, bibliotheken en culturele centra. Stichting Vier het Leven, Trias Welzijn en de VOR-bus verbonden zich aan Gekleurd Grijs waardoor de activiteiten voor iedereen ook goed bereikbaar waren. Tijdens het Gekleurd Grijs Festival, dat K&C in Diever organiseerde, kon jong en oud genieten van optredens, workshops, exposities en presentaties.
- Natuurlijk was er voor het bereiken van de jeugd ook in 2019 weer speciale aandacht. Eigenlijk alle culturele organisaties spannen zich in om de jeugd te bereiken en te betrekken bij activiteiten (zie ook § 4.4). Speciaal vermeldenswaard zijn de inspanningen van Loods 13, de theaterschool annex productiehuis in Emmen die zich richt op community art voor bijzondere doelgroepen, jong én oud. Loods13 wil een veilige haven bieden voor jongeren en zodoende die jongens en meiden bereiken die zich anders niet snel voor iets 'cultureels' zouden laten winnen.
- Een andere doelgroep benadering treffen we aan bij het Internationaal Film Festival Assen, waarin vrouwen, zowel voor als achter de camera, al vanaf de oprichting een centrale rol spelen. Het festival bereidde zich in 2019 voor op de viering in 2020 van haar 40-jarige bestaan. Het IFA is een van de oudste filmfestivals in Europa met een feministische traditie en is het enige festival met die oriëntatie in Nederland.

De culturele instellingen hebben in 2019 ook weer meer aandacht gegeven aan de digitale toegankelijkheid van hun aanbod. Met name de erfgoedinstellingen onderzochten nieuwe, digitale presentatievormen en manieren van communiceren om de collecties bij een breed publiek onder de aandacht te brengen. Een voorbeeld is de fotocollectie van de voormalige Dienst Landelijk Gebied (DLG) die online is gezet door het Drents Archief.

Een ander aspect van toegankelijkheid is de manier waarop burgers wel (of niet) digitaal kunnen deelnemen aan de maatschappij. Op dit vlak spelen de bibliotheken een steeds grotere rol. Als culturele én maatschappelijke instelling richten zij zich steeds meer op activiteiten die de maatschappelijke participatie vergroten. Een belangrijk aspect hiervan is dat de bibliotheken zorgen voor een digitale infrastructuur met een netwerk van fysieke vestigingen waar burgers onbelemmerd toegang hebben tot die digitale infrastructuur en deze kunnen benutten voor werk en hobby. Ook kunnen burgers steeds makkelijker en sneller langs digitale weg aan het leesvoer komen dat bij hen past (denk aan het succes van de Vakantiebib). In 2019 was de totstandkoming van de zogeheten Informatiepunten Digitale Overheid (IDO) van groot belang. Hier kunnen mensen terecht met vragen over de overheid. Denk aan vragen over huurtoeslag, AOW, werk, uitkering, belastingen, rijbewijs, zorg en toeslagen. De bibliotheekmedewerkers helpen met het zoeken naar de juiste informatie.

4.3 Samenwerken met inwoners

Vanuit de overtuiging dat sociale cohesie bevordert wordt als inwoners betrokken worden bij de realisatie van cultureel aanbod, ontwikkelen onder meer de podiumkunsten participatieve projecten met inwoners en amateurs. Vaak zijn dit vormen van locatietheater waarbij gebruik wordt gemaakt van de lading of de kwaliteiten van een plek (zie ook paragraaf 6.3).

- Loods13 is één van de organisaties die zich richt op participatieve voorstellingen. In 2019 werd *De Jonkers* gemaakt (als randprogrammering bij een voetbalopera) en was er ook de opvallende productie *Moederliefde*, tot stand gebracht samen met een groep alleenstaande moeders uit Emmen die niet alleen zélf in dit stuk speelden maar hierin ook hun eigen verhalen met elkaar en met het publiek deelden.
- Het Hunebedcentrum ontwikkelde een ambassadeurscursus voor de inwoners van de kern Borger: vier avonden om de inwoners meer bij het museum te betrekken. De avonden werden zeer goed bezocht, het blijkt een goede manier om de cohesie en betrokkenheid binnen de lokale gemeenschap te vergroten. In de komende jaren zal de cursus – als corona het toelaat – zeker worden voortgezet.
- Ook Kunst en Cultuur Drenthe was actief op het vlak van community art. Er werden bijeenkomsten georganiseerd en projecten gestart die tot op de dag van vandaag naderen. Een voorbeeld hiervan was het project 'Hoe groot is jouw wij' van kunstenaar Jantine Wijnja die door een aantal kleine dorpen met een verandering van bevolkingssamenstelling in de gemeente Aa en Hunze reisde. In dit soort dorpen verdwijnen veel sociale voorzieningen die de inwoners met elkaar verbonden. Wat betekent het voor de dorpen nu deze voorzieningen verdwijnen? In haar mobiele tiny house ging Wijnja met bewoners in gesprek. Dit leverde mooie verhalen op. De mensen komen in 2020 bij elkaar om deze verhalen te delen en om te zetten in een creatieve activiteit. Ook verschijnt er over het project een boek.
- De impact van de community art- projecten wordt nauwlettend gevolgd, o.a. door de Universiteit Groningen. In 2019/2020 is door de universiteit Groningen met verschillende onderzoeksprojecten (betrekking hebbend op het bereiken van nieuw publiek) aangehaakt op de community art-activiteiten in Drenthe.
- Zoals elk jaar betrok Festival der Aa ook in 2019 weer ongeveer 400 inwoners van Schipborg bij de organisatie van het festival.

Loods 13, Moederliefde

Festival der Aa, Kenny B

Hunebedcentrum

5. Educatie

Cultuureducatie is een belangrijk onderdeel van de maatschappelijke waarde van het culturele aanbod in Drenthe. Veel activiteiten, tentoonstellingen en performances hebben een educatief karakter of een educatieve component. In veel gevallen ondersteund door K&C bieden de culturele instellingen gezamenlijk een scala aan lesprogramma's en onderwijsactiviteiten. We laten een aantal voorbeelden uit 2019 de revue passeren.

- Het jaar 2019 was allereerst het jaar van *Meer Muziek in de Klas*. Dit landelijke project dat tot doel heeft om structureel muziekonderwijs te realiseren voor alle basisschoolleerlingen in Nederland kreeg ook in Drenthe veel aandacht. Kunst en Cultuur Drenthe zorgde voor de regionale verankering: er zijn lokale en regionale samenwerkingsverbanden tot stand gebracht met alle betrokken partijen in het muziekonderwijs. Daarnaast was er de Lang Leve de Muziek Wedstrijd en stal basisschool De Diedeldoorn uit Emmen de show in het tv-programma Lang Leve de Muziek Show.
- Een artistiek hoogtepunt van het Noord Nederlands Orkest was de interdisciplinaire jongerenproductie *Move-it!* die werkt gemaakt samen met Guy & Roni. Er kwamen 11.000 bezoekers af op een swingend eerbetoon aan de popartiest en componist Prince. Daarbij lukte het om 150 scholieren in contact te brengen met een combinatie van symfonische muziek en moderne dans.
- Kunst & Cultuur Drenthe werkte in 2019 samen met de grote festivals in Noord-Nederland, waarmee zogeheten 'kraaksessies' werden belegd: festivaltenten die overdag leeg stonden werden gebruikt door leerkrachten en leerlingen voor ontmoetingen en gesprekken met artiesten. Deze benadering sloeg erg aan en zal in de komende jaren een vervolg krijgen.
- Een ander opvallend educatief project kwam tot stand dankzij het Drents Archief: *Oorlogsdagboek van Drenthe*. De innovatieve opzet hield in dat leerlingen van groep 7 en 8 van het basisonderwijs en klas 1 en 2 van het voortgezet onderwijs werden uitgedaagd om op basis van originele egodocumenten na te denken over het thema vrijheid. Door een dag uit hun leven te verbeelden, verplaatsten de leerlingen zich met behulp van originele documenten in jongeren die de Tweede Wereldoorlog écht hebben meegemaakt.

De Tweede Wereldoorlog was sowieso, in de opmaat naar het herdenkingsjaar 2020, een bron voor veel educatieve activiteiten. Het Herinneringscentrum Westerbork ontwikkelde voor het vak burgerschap op het MBO het programma 'Plekken met een verhaal'. In dit project kregen studenten aan het MBO de gelegenheid om een bezoek brengen aan een voormalige WO2-vervolgingsplek. Zo konden bijvoorbeeld studenten MBO-verpleegkunde zich verdiepen in de dilemma's van verpleegkundigen die werkten in het ziekenhuis van Kamp Westerbork. Voor elke beroepsopleiding was zo een bezoek op maat samengesteld.

Educatie speelt natuurlijk niet alleen bij cultuur een rol, maar is ook voor de persoonlijke ontwikkeling van mensen van belang. Hierin spelen de bibliotheken een steeds grotere rol, onder meer met activiteiten gericht op ontplooiing en op het bestrijden van laaggeletterdheid. Een memorabel evenement in dat kader was het project 'Letter voor letter'. Een muzikaal programma (met o.a. voormalig BZN-zangeres Carola Smit) dat draaide om de schoonheid van taal, lezen en schrijven. Het was gericht op de groep van duizenden laaggeletterden in Drenthe, bedoeld om ze op weg te helpen richting beter leren lezen en schrijven.

5.1 Regelingen cultuureducatie

Cultuureducatie met Kwaliteit (CMK) is de meerjarige landelijke stimuleringsregeling voor cultuureducatie. Doel van de regeling is dat scholen en culturele instellingen samenwerken om kunst, cultuur en erfgoed vast onderdeel van het lesprogramma op basisscholen te maken. De regeling wordt in Drenthe uitgevoerd door de kunstcentra en K&C. Het programma Cultuureducatie met Kwaliteit (CMK) is op de basisscholen in Drenthe zeer succesvol. 94% van de basisscholen (236 van de 270 scholen) heeft in 2019 via deze regeling geld gekregen om het cultuuronderwijs te verbeteren en een leerlijn cultuuronderwijs te ontwikkelen. Dit is het hoogste bereik in Nederland van deze regeling.

In samenwerking met Scala, ICO en De Kunstbeweging zijn vier Interne Cultuurcoördinator-cursussen georganiseerd. Cursisten werken aan een beleidsplan voor de school en hun taak als toekomstige Interne Cultuurcoördinator (ICC'er). In de afgelopen jaren zijn er ruim 500 leerkrachten opgeleid.

CMK	2016 -2017	2018-2019	2019-2020
Aantal (gehonoreerde) aanvragen primair onderwijs	240	251	236
Aantal aanvragen van scholen voor productontwikkelingen	36	52	22
Begeleiding van scholen m.b.t. de Impuls Muziekonderwijs	58	58	18

Via het programma Cultuurmenu van K&C hebben leerlingen jaarlijks de mogelijkheid in contact te komen met de professionele kunsten of deze te bezoeken. Bij alle activiteiten die de leerlingen doen is er bijbehorend lesmateriaal ontwikkeld. Bijna 26.000 leerlingen hebben in 2019 deelgenomen aan activiteiten van het Cultuurmenu.

Cultuurmenu 2018-2019	Activiteit	Leerlingen
Voorstellingen	160	12866
Erfgoed activiteiten	128	2593
Workshops	423	8299
Excursies	94	2213

Samen met de provinciaal gesubsidieerde instellingen, het Drents Museum, het Drents Archief, Herinneringscentrum Westerbork, Gevangenis museum, het Hunebedcentrum en diverse theaters, biedt K&C het programma Culturele Mobiliteit. Met door K&C geregeld busvervoer ontdekken de leerlingen de culturele en historische omgeving waar ze wonen en maken ze kennis met de collecties en verhalen van Drenthe. In totaal namen 8.706 leerlingen deel, in 2018 waren dit 6.980 leerlingen.

Culturele mobiliteit 2018-2019	Aantal bezoeken	Leerlingen
Museum De Buitenplaats	12	445
Drents Archief	13	428
Drents Archief & Drents Museum	26	1073
Drents Museum	4	133
Herinneringscentrum Westerbork	41	1757
Het Hunebedcentrum	58	2594
Gevangenis museum	55	2276

De stimuleringsregelingen op het gebied van cultuureducatie hebben in de afgelopen jaren in Drenthe zeker hun vruchten afgeworpen. Zo bleek in 2019 bijvoorbeeld dat Drenthe in verhouding de meeste interne cultuur coördinatoren op de basisscholen (icc-ers) heeft van heel Nederland.

5.2 Maatschappelijke inzet

Er zijn bijna 2.500 vrijwilligers actief in de Drentse culturele instellingen die door de provincie worden gesubsidieerd. 2019 toont een bescheiden daling van het aantal vrijwilligers ten opzichte van 2018. Museum de Proefkolonie is in 2019 geopend en werkt voor de inzet van vrijwilligers samen met het Tourist Info Punt, dat tevens is gehuisvest in het museum. Loods 13 is in 2018 voor het eerst gaan werken met vrijwilligers en heeft een deel van deze groep vrijwilligers voor langere tijd weten te binden aan de organisatie. De meeste vrijwilligers zijn verbonden aan Biblionet en het Drents Landschap.

De culturele instellingen bieden volop ruimte voor stagiaires en personen die werkervaring in het culturele veld willen opdoen. Ook is een aantal re-integratieplekken voor personen met afstand tot de arbeidsmarkt beschikbaar. Net als in de voorgaande jaren werkten ook in 2019 gedetineerden stage en mensen met afstand tot de arbeidsmarkt mee in het Gevangenismuseum. Museum De Buitenplaats biedt ruimte aan personen met een afstand tot de arbeidsmarkt om samen met de vele vrijwilligers het museum, het café en de tuin dagelijks te onderhouden. Net als in voorgaande jaren geeft het Drents Archief personen die een re-integratietraject doorlopen een volwaardige plek in de organisatie, creëren ruimte voor doorstroom en bieden perspectief op inzet in de toekomst. Voor deze instellingen is deze maatschappelijke inzet structureel onderdeel van hun bedrijfsvoering.

Maatschappelijke inzet	2017 (n=21)	2018 (n=25)	2019 (n=25)
Vrijwilligers	2.084	2.529	2.474
Stageplekken/werkervaringsplekken	61	55	64
Re-integratietrajecten/afstand tot de arbeidsmarkt	26	25	25

5.3 Waardering door bezoekers

6 van de 25 instellingen hebben in 2019 in verschillende vormen van onderzoek gedaan naar het publiek of de waardering van het publiek voor hun instelling. In 2018 hebben 9 instellingen een vorm van publieksonderzoek gedaan, in 2017 hebben 13 instellingen dit gedaan. Dit toont een dalende trend. In veel gevallen is het publieksonderzoek ten behoeve van inzicht in het bereik van doelgroepen of de klantvriendelijkheid in samenwerking met een andere partij of onderzoeksbureau uitgevoerd.

Zo nemen alle Drentse Bibliotheken jaarlijks deel aan Biebpanel, een landelijk onderzoek platform dat is ontwikkeld voor bibliotheken. De resultaten van het onderzoek worden gedeeld met de betrokken afdelingen en medewerkers om de dienstverlening van Biblionet te verbeteren. De bezoekers van het Drents Museum waarderen het museum met een tevredenheidscijfers van een 7,5 of hoger op het gebied van algemene waardering, publieksbegeleiding en de informatie bij vaste en tijdelijke presentaties. De tentoonstellingen van het Drents Museum *Sprezzatura – Vijftig jaar Italiaanse schilderkunst (1860-1910)* ontving zelfs een 9.1 van de bezoekers. Uit het tweejaarlijkse klanttevredenheidsonderzoek van de Kwaliteitsmonitor Dienstverlening Archieven 2019 bleek dat het Drents Archief met een 8.4 in de top 3 van de best scorende archieven in Nederland staat. Dit is een stijging ten opzichte van 2017, toen scoorde het Drents Archief een 8.0. Voor de dienstverlening ontving het Drents Archief dit jaar zelfs een 9.0.

Dienstverlening van het Drents Archief ontving een 9.0 in 2019.

5.4 Historisch bewustzijn

Een belangrijke maatschappelijke waarde van kunst en cultuur is dat het bijdraagt aan kennis over waar wij als samenleving vandaan komen en waar wij naar toe gaan. Ook in 2019 waren er in Drenthe weer veel activiteiten die teruggrepen op gebeurtenissen in het nabije of verre verleden. Daarbij was er in 2019 onder meer veel aandacht voor de herdenking van 75 jaar Bevrijding, die was voorzien voor 2020. In 2019 vonden veel voorbereidingen plaats voor evenementen die uiteindelijk vaak niet door gingen, of slechts online. Bijna alle Drentse culturele organisaties waren daar op een of andere manier bij betrokken, hetzij via educatieve projecten, hetzij via (het voorbereiden van) herdenkingsactiviteiten.

- De eerste editie Open Joodse Huizen en Huizen van Verzet in Assen, op 4 mei 2019 georganiseerd door het Drents Archief samen met de Stichting Struikelstenen Assen en de Asser Historische Vereniging, leverde 203 bezoekers op. Op vier locaties in de stad waren kleinschalige herdenkingsbijeenkomsten. Deze activiteit was bedoeld als opmaat naar meerdere herdenkingsbijeenkomsten in verschillende plaatsen in Drenthe in 2020.
-
- Struikelstenen Marktstraat 11, Assen
- De tentoonstelling over de vervolging van de Sinti- en Roma-gemeenschap in de Tweede Wereldoorlog was een ander voorbeeld van een uiting waarin herdenken centraal stond. De expositie *Opgejaagd!* werd niet over, maar mét Sinti en Roma gemaakt en kreeg in de meimaand de aandacht van de nationale omroep (NPO). Uit alle hoeken van Nederland kwamen personen uit de Sinti en Roma gemeenschap om de herdenking bij te wonen en de mooi vormgegeven tentoonstelling te bezichtigen.
  - In 2019 bestond verder het Landelijk Steunpunt Gastsprekers WOII-Heden (gelieerd aan het Herinneringscentrum Kamp Westerbork) twintig jaar. De sprekers van het Steunpunt nemen leerlingen mee naar het verleden en daarna weer terug naar het hier en nu om verhalen over oorlogssituaties een plek te geven. Het 20-jarig bestaan van het Steunpunt werd gevierd met een landelijk symposium met ruim 300 gasten. Bijzondere sprekers waren Paul Blokhuis (staatssecretaris Ministerie VWS) en Gerdi Verbeet (voorzitter Nationaal Comité 4 en 5 mei). Blokhuis nam het eerste exemplaar van het LSG- (kinder)jubileumboek in ontvangst, getiteld *Wij waren erbij – oorlogsherinneringen*.
  - Een ander symposium dat de aandacht kreeg was het afscheid van Dirk Mulder in De Nieuwe Kolk in Assen. Tijdens dit symposium werden de verschillende kanten van zijn directeurschap van het Herinneringscentrum Westerbork belicht. Uit het symposium bleek opnieuw hoe belangrijk het is om historische plekken 'te laden' met elementen die onze verbeeldingskracht stimuleren. Maar tevens kwam naar voren dat het zaak is om daarbij maat te houden: ook al heeft het grote publiek in toenemende mate behoefte aan verbeelding, er moet ook ruimte blijven voor verstilling en bezinning op de historische plekken zelf.
  - Het Drents Archief merkt dat er ook steeds meer interesse ontstaat in persoonlijke geschiedenis, dat wil zeggen de geschiedenis van onze voorouders. De vele aandacht voor de Koloniën van Weldadigheid heeft dit in Drenthe mede bevorderd. Het archief organiseerde in 2019 een symposium over een eeuw ruilverkaveling. Tijdens het congres werd de fotocollectie van de voormalige Dienst Landelijk Gebied (DLG) officieel online gezet door gedeputeerde Henk Jumelet en Evelien van Everdingen, directeur van Prolander. Na jaren van selecteren, scannen en beschrijven door een team van vrijwilligers, is nu een collectie van ruim 4.000 foto's te bekijken op drentsarchief.nl. Ter ere van de fotocollectie werd er een speciale editie van het kwartaalblad van de Drentse Historische Vereniging uitgebracht, gewijd aan de Drentse ruilverkavelingen. Ook is een documentaire over 100 jaar ruilverkavelen in Drenthe vervaardigd die werd uitgezonden door RTV Drenthe.

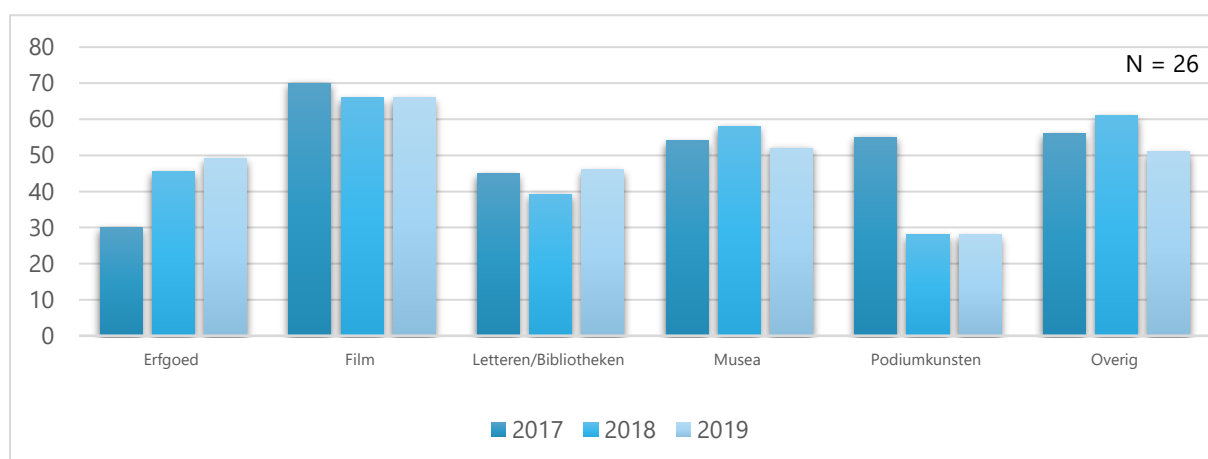
6. Economische waarde

6.1 Direct en indirect rendement

De cultuursector voegt economische waarde toe aan de provincie Drenthe. Het directe economische effect voor de instellingen zelf betreft de eigen inkomsten, uit entreegelden, abonnementen (bijvoorbeeld bij bibliotheek en monumentenwacht), horeca en diensten en van private bronnen zoals fondsen, donateurs en sponsors. De cultuursector draagt eveneens indirect bij aan economische waarde voor de provincie door spin-off aan andere sectoren zoals horeca en retail alsmede het verhogen van de aantrekkingskracht voor bewoners, bezoekers en ten slotte het bieden van werkgelegenheid.

6.2 Eigen inkomsten

Omdat de provinciaal gesubsidieerde instellingen sterk variëren in omvang en (publieks)functies, is een optelsom van eigen inkomsten niet betekenisvol. Wel is het interessant om nader in te zoomen op de mate waarin instellingen in staat zijn tot het verwerven van eigen inkomsten en daarmee de mate waarin zij financieel worden ondersteund met (onder meer provinciale) subsidie. Het hieronder weergegeven aandeel eigen inkomsten is de totale som van de directe en indirecte eigen inkomsten ten opzichte van subsidie in percentages:

Deze figuur geeft een gewogen gemiddelde van het aandeel eigen inkomsten, afgezet tegen het aandeel subsidie, per discipline weer. Er zijn binnen elke discipline instellingen die een relatief groot of klein aandeel eigen inkomsten genereren. Uit bovenstaande figuur blijkt dat de discipline film relatief in 2019 het grootste aandeel eigen inkomsten genereert. Ook de musea, de erfgoedinstellingen en de instellingen binnen de discipline overig genereren relatief veel eigen inkomsten. Het beeld aan aandeel eigen inkomsten per discipline toont zich relatief stabiel over de jaren heen. Afwijkende beelden over 2017, met name bij podiumkunsten, zijn onder meer te verklaren door de wijze van ordenen en aanlevering van data in dat jaar. Relatieve verschillen ten opzichte van 2018 ontstaan onder meer door een toename van de directe inkomsten door een stijging van het aantal betalende bezoekers en het aandeel deelnemende instellingen per discipline aan de monitor.

6.3 Toerisme

In voorgaande hoofdstukken is ingegaan op de aantallen bezoekers, nader gespecificeerd naar doelgroepen. Voor de economische waarde is van belang in welke mate de culturele instellingen zorgen voor bezoek aan Drenthe. Het blijkt dat het merendeel van de instellingen niet beschikt over informatie over de geografische herkomst van bezoekers. Het Drents Museum houdt het wel bij: in 2019 kwam, net als in 2018, 83% van het totaal aantal bezoekers van buiten Drenthe. Ten minste 60% van de bezoekers geeft aan speciaal voor de tijdelijke tentoonstellingen naar Drenthe te komen.

In 2019 steeg het aanzien van het Drents Museum – en daarmee de aantrekkingskracht op bezoekers – door twee prestigieuze prijzen die werden gewonnen voor de expositie ‘Iran – bakermat van de beschaving’ uit 2018. In New York werd de Youniversal Award verkregen, de publieksprijs van de Global Fine Art Awards (GFAA). De GFAA worden beschouwd als de Oscars binnen de museumwereld. Daarnaast werd in Nederland in 2019 de Tentoonstellingsprijs gewonnen, toegekend door Museumtijdschrift. Beide prijzen zetten Drenthe en het museum op de kaart als interessante reisbestemming.

Marketing Drenthe verzamelt jaarlijks cijfers over de vrijetijdseconomie in Drenthe. Marketing Drenthe brengt Drenthe onder de aandacht bij relevante doelgroepen en zet een mix aan promotiemiddelen in om bezoekers naar de provincie te trekken. Het culturele aanbod speelt hierin een belangrijke rol. De relatie tussen het culturele aanbod en het aantal gasten en overnachtingen in Drenthe is niet direct aan elkaar te koppelen of te herleiden. De culturele instellingen in Drenthe spannen zich echter wel in om toeristen naar Drenthe te trekken. Uit cijfers van Marketing Drenthe blijkt dat de 98% van de buitenlandse gasten uit Europa komt en Duitsland is met 66% het belangrijkste herkomstland voor Drenthe.

Vrijetijdscijfers Drenthe *	2017	2018	2019
Bestedingen	-	-	€ 1.700.000.000
Overnachtingen	€ 6.882.000	€ 7.100.000	€ 7.300.000
Dagjes uit	-	-	€ 53.800.000
Gasten	-	1.900.000	1.900.000

*Bron: marketingdrenthe.nl

6.4 Spin-off

Naast de directe inkomsten, dragen culturele instellingen indirect bij aan de economie van Drenthe, waarde die ten goede komt aan aanpalende sectoren zoals Retail en horeca. Goede betrekkingen en samenwerking met lokale ondernemers vormt een onderdeel van de economische waardecreatie. Overwegend de meeste instellingen geven aan zoveel mogelijk samen te werken met lokale partijen als het gaat om marketingarrangementen en inkoop van horeca en Retail. Bijvoorbeeld met amusementsinstellingen en vakantieparken, maar ook lokale bierbrouwers.

- Net als vorig jaar stimuleren de festivals meerdaags bezoek aan de provincie: Festival der Aa, Internationaal Film Festival Assen en Peter de Grote Festival.
- En net als in 2018, presenteerde Museum De Buitenplaats zich op Art the Hague om meer bezoekers naar het museum en de provincie te trekken.

Museum de Buitenplaats op Art the Hague

6.5 (Social) Media

Een manier om de belangstelling voor Drentse kunst en cultureel erfgoed te identificeren is het onderzoeken van de media-aandacht. We hebben gevraagd naar het aantal vermeldingen in (reguliere) media zoals kranten, radio en tv, het aantal volgers op sociale media en het aantal bezoekers van websites. Hoewel minder instellingen de aandacht in de media dit jaar bij hebben gehouden, blijkt het Drents Museum, samen met het Drents Landschap, het NNO en het Houten Huis relatief veel aandacht in de media te genereren. Door een nadrukkelijke focus op regionale tentoonstellingen en activiteiten is er dit jaar minder aandacht vanuit de buitenlandse media.

Er treedt een zichtbare verschuiving op van het genereren van aandacht in de reguliere media naar online media. Online kanalen optimaliseren om de (potentiele) bezoeker te bereiken wordt steeds belangrijker. Zo is er in 2019 meer onderzoek gedaan naar bijvoorbeeld conversie, advertisement en gedrag en herkomst van bezoekers online. Museum de Buitenplaats heeft bijvoorbeeld dit jaar geïnvesteerd in de ontwikkeling van een nieuwe website en een begin gemaakt met SEO (Search engine optimisation) en SEA (Search engine advertising). Bovendien is het museum een samenwerking aangegaan met een nieuwe partner om de online tickets voor hun activiteiten te kunnen verkopen. Ook het Gevangenis­museum Veenhuizen heeft in 2019 nadrukkelijk gewerkt aan het versterken en uitbouwen van hun online identiteit. Er wordt meer ingezet op inhoudelijke content op de social media kanalen en is er gewerkt aan de optimalisatie van online campagnes via Google Adwords. De medewerkers van de afdeling Marketing en Communicatie volgden hiertoe een online-marketing opleiding. Het Huus van de Taol heeft, met behulp van vrijwilligers, ook geïnvesteerd in het uitbouwen en versterken van de website. En het Noord Nederlands Orkest werkt eveneens aan het versterken van hun merk via de diverse online kanalen. Zo wordt de website van het NNO goed bezocht door alle leeftijden en via Google Grants wordt de kaartverkoop en zichtbaarheid van het NNO gestimuleerd.

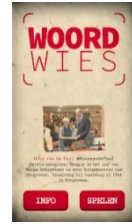
Exposure op radio, tv en kranten	2017 (n = 22)	2018 (n = 20)	2019 (n=12)
Regionaal	1.314	1.720	1.112
Nationaal	397	739	1027
Internationaal	191	332	13

Social Media	2017 (n = 22)	2018 (n = 20)	2019 (n=17)
Facebook	64.486	65.339	57.418
Twitter	37.267	32.447	15.434
Instagram	10.222	13.398	14.829
Anders (o.a. nieuwsbrieven, YouTube)	11.735	9.839	12.999

De culturele instellingen genereren in 2019 meer aandacht van in de sociale media in absolute aantallen gezien (naar rato van het aantal instellingen met beschikbare data). Een uitzondering hierop is, net als in 2018, het aantal volgers op Twitter. Het aantal instellingen in de monitor is divers en er zijn geen algemene uitspraken te doen over het aantal volgers of aantal artikelen in de media deze derde editie. Het is waardevoller om voorbeelden van campagnes en acties in de media te duiden die het zogenoemde 'engagement' (betrokkenheid en interactie) met het publiek en niet-publiek vergroten:

- Een organisatie als Poppunt Drenthe is hiermee bijvoorbeeld erg actief. Zo worden de projecten van het Poplab langs verschillende kanalen bij een breed (jong) publiek onder de aandacht gebracht. Een ander voorbeeld is de campagne *#Ontmoet het NNO*. Dit is een serie op de social media waarin de musici van het orkest centraal staan. Het laat volgers zien wie deze musici zijn en wat hun verhaal is. Dit zorgt ervoor dat de musici dichtbij het (potentiële) publiek komen. De campagneslogan is: *'Zie ik je in de concertzaal?'*. Het orkest krijgt veel positieve reacties op de beelden en artikelen die in het Vriendenmagazine en op Facebook en Instagram verschijnen.

- Eind 2019 presenteerde het Huus van de Taol de app *Woordwies*. Het doel hiervan is dat belangstellenden veur een bepaolde streektaol op een makkelijke manier en terloops in anraking komt met de aandere varianten van het Nedersaksisch. Waormet een groter publiek bereikt worden kan veur alle taolvarianten en as gevolg daarvan een groter podium veur schrievers en muzikanten realiseerd worden kan. Wij hebt een bult aandacht in de pers kregen en hebt hiermet zölf de landelijke tillevisie weten te halen.

6.6 Werkgelegenheid

De inventarisatie ten behoeve van deze cultuurmonitor heeft tot de volgende inzichten in de werkgelegenheid dan wel arbeidsinspanningen bij de provinciaal gesubsidieerde instellingen geleid. Binnen de discipline podiumkunsten wordt vaak gewerkt met wisselende inzet per project. Afhankelijk van de grootte van het project worden extra freelancers en ZZP'ers aangetrokken. Omdat deze aantallen sterk fluctueren zijn deze niet meegenomen in onderstaande tabel.

	2017	2018	2019
Betaalde medewerkers	510	517	520
FTE	372	378	389
Gemiddelde aanstelling	72%	73%	74%

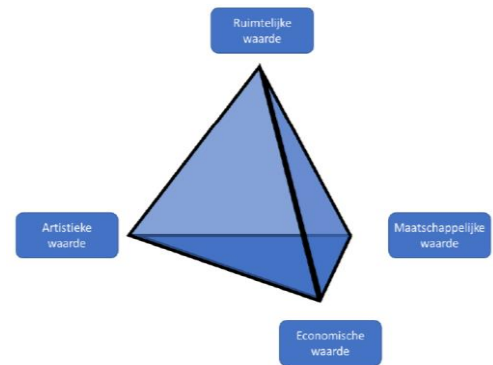

Minister Carola Schouten bezoekt de voorstelling *Maalkop* van de PeerGroup

7. Ruimtelijke waarde

Cultuurbeleid gaat voor de andere overheidslagen, rijk en gemeenten, over artistieke, maatschappelijke en economische waarde. Juist door de specifieke rol en verantwoordelijkheden van provincies, hebben we daar voor deze bestuurslaag ook ruimtelijke waarde aan toegevoegd, want een deel van de culturele instellingen houdt zich met ruimtelijke waarde bezig. Juist in Drenthe spelen de omgeving, het landschap en archeologische waarden een belangrijke rol in kunst, cultuur en erfgoed.

We onderscheiden op basis van de door de provinciaal gesubsidieerde culturele instellingen aangeleverde informatie drie terreinen waarop ruimtelijke waarde wordt gecreëerd, namelijk (1) het beheer en behoud van ruimtelijke objecten zoals monumenten, (2) het gebruik van de Drentse ruimtelijke structuren voor diverse culturele toepassingen en (3) de culturele infrastructuur zelf, het netwerk van voorzieningen dat de ruggengraat vormt van het Drentse culturele leven.

Visualisatie waardenperspectief

7.1 Beheer en behoud van ruimtelijke objecten

De ruimtelijke kwaliteit van Drenthe is waarneembaar in zowel bebouwde omgeving als in het landschap. Organisaties zoals Het Drents Landschap, de Monumentenwacht, de Molenstichting, het Steunpunt Erfgoed Drenthe en het Hunebedcentrum spannen zich in om deze ruimtelijke kwaliteit en cultureel erfgoed te behouden of te vergroten. Dat doen zij op manieren die al decennia lang beproefd zijn, maar ook door nieuwe stappen te zetten en nieuwe methoden te gebruiken.

- Een aansprekende vorm van innovatie is in 2019, na de pilot in 2018, gerealiseerd door de Monumentenwacht. De organisatie experimenteerde in 2019 succesvol met het inzetten van drones voor inspectiewerk. Nu kan de Monumentenwacht met gediplomeerde dronepiloten, geregistreerde drones en een goedgekeurd handboek zijn inspecties uitvoeren. Dankzij de drones wordt er meer gezien. De ladders hoeven minder gebruikt te worden, het is veiliger en sneller en dat geeft tijd om (soms) vaker te komen. Herhaling van beelden vanuit dezelfde vastgestelde positie maakt een betere vergelijking mogelijk. En hoogwerkers en kranen kunnen slimmer worden ingezet (denk aan het inspecteren van kerken). Dankzij de geslaagde realisatie van 2019 is de toekomst van veel inspectiewerk: dronebeelden aangevuld met fysieke inzet ter plaatse. Inmiddels heeft het ook al geresulteerd in nieuwe dienstverlening: de Stichting Oude Groninger Kerken (bijna 100 stuks) gaat gebruik maken van de Monumentenwacht Drenthe vanwege de mogelijkheden die de drones bieden.
- Een nieuwe parel werd in 2019 toegevoegd aan het bezit van Het Drents Landschap met de verwerving van het landgoed Overcingel, een goed met hoge cultuurhistorische en natuurhistorische waarden. Befaamd zijn er de krokussen en stinsenplanten die in het vroege voorjaar uitbundig bloeien. Landgoed Overcingel werd gesticht in de jaren 1777-1778 en ontwikkelde zich tot een groene oase van ruim 5 ha. in het centrum van Assen. Het landgoed werd door de nazaten van Henk van Lier Lels aan Het Drents Landschap geschonken. Na de overdracht is direct een begin gemaakt met het voorbereiden van plannen voor het toekomstig gebruik van het huis en de schuur. Ook is er historisch onderzoek gedaan naar het interieur.
- In het kader van het 85-jarig bestaan van het Drents Landschap werd in 2019 een nieuwe *Landschapsgids Drenthe* uitgebracht: een rijk geïllustreerd naslagwerk alsmede een gids vol suggesties en tips over de

Inspectie door drones

mooiste plekjes van Drenthe. De gids werd niet alleen toegestuurd aan alle beschermers als dank voor hun steun, maar vond ook aftrek in relatie tot de tentoonstelling 'Barbizon van het Noorden' die veel bezoekers van buiten de provincie naar Drenthe trok. En tijdens de coronacrisis diende de gids velen ter inspiratie bij het ondernemen van wandelingen en fietstochten door het Drentse landschap.

- Een goede manier om monumenten en landschappelijke structuren te behouden is om ze te (her)gebruiken voor culturele doeleinden, soms in combinatie met horeca of (dag)recreatie. Een geslaagde ingreep was de realisatie van een bezoekerscentrum van Staatsbosbeheer naast het thuishonk van theatergezelschap de PeerGroup in Donderen. Dankzij het bezoekerscentrum – dat ook is toegerust met horeca – kreeg het gehele gebied een impuls en won ook de uitvalsbasis van de locatietheatergroep aan aantrekkelijkheid.
- De stichting DBF signaleert wat betreft het benutten van historische locaties een trend. Het wordt steeds gebruikelijker om bij gebiedsontwikkelingen te bezien of er waarde kan worden toegevoegd door historische panden strategisch in te zetten dan wel gebouwen cultureel te benutten. Ook is er steeds meer aandacht voor het behouden en benutten van oude stedelijke en landschappelijke structuren (bijvoorbeeld stratenpatronen, verbindingswegen, sloten en kanalen). Zelf levert de stichting DBF vanaf 2019 een bijdrage aan het behouden van het Drentse erfgoed via de herontwikkeling van het voormalige gemeentehuis in Borger tot 'hunebedcity'. In de nieuwe opzet zal er onder meer plaats zijn voor een winkel met streekproducten en voor de inzet van mensen die zelf geen activiteiten (meer) kunnen ondernemen en daardoor weinig sociale contacten hebben (dagbesteding).

In de provincie zijn verder veel kunstwerken te vinden. Ze staan op onverwachte plekken in het landschap, op dorpspleinen, op bruggen, in stations etc. K&C helpt projectleiders, beleidsmedewerkers en andere opdrachtgevers bij het goed laten verlopen van een kunstopdracht. In 2019 vond de voorbereiding plaats van de kunstmanifestatie Into Nature, die in de zomer van 2020 zou plaatsvinden in het Bargerveen in Emmen. Thema was 'New Energy'. K&C leverde één van de curatoren en is verantwoordelijk voor het educatieve programma rond de beeldenroute.

7.2 Historische waarde

Uit de voorbeelden in de vorige paragraaf blijkt hoe groot de historische waarde is die het fysieke erfgoed in Drenthe vertegenwoordigt. Cultuurhistorische en archeologische waarden zijn essentieel voor de kwaliteit en identiteit van 'het Drentse gezicht'. Of het nu gaat om het aangezicht van karakteristieke cultuurlandschappen, dorpsgezichten, monumentale gebouwen, archeologische monumenten zoals hunebedden en grafheuvels karakteristieke flintwegen of historische vaarwegen in de Veenkoloniën: alles tezamen vormt het zichtbare en onzichtbare cultuurhistorische kapitaal van Drenthe. Het onderscheidt de provincie van andere delen van het land. Het is ook een van de belangrijke redenen waarom toeristen naar Drenthe komen.

In paragraaf 5.4 benoemden we ook de vele activiteiten in 2019 die teruggrepen op gebeurtenissen in het nabije of verre verleden, zoals (de voorbereiding van) de herdenking van 75 jaar Bevrijding. Vaak blijkt dat de recente en de verder weggelegen historie een inspiratiebron is voor kunstenaars en cultuurliefhebbers. Omdat erfgoed meestal een fysieke uitingsvorm kent en is verbonden met plaatsen en plekken verandert in onze omgang met dit erfgoed door de jaren heen maar weinig, zeker niet in het korte bestek van een cultuurmonitor. Wel kan worden vastgesteld dat de belangstelling voor het immateriële erfgoed en de volkscultuur (culturele gebruiken, ambachten, tradities, verhalen en talen) de laatste jaren sterk toeneemt, hetgeen overigens buiten het bestek van dit hoofdstuk valt. De aandacht voor de streektaal als immaterieel erfgoed is bijvoorbeeld de laatste jaren zowel bij de inwoners als bij de overheden in Drenthe sterk gegroeid. Aan het einde van 2018 spraken de regionale overheden en het Rijk af het Nedersaksisch als streektaal te gaan stimuleren: een vorm van erkenning voor een taal waar ze bij het Huus van de Taol in Beilen alles afweten.

7.3 Cultuur op locatie

Verschillende culturele instellingen maken actief gebruik van de kwaliteiten van de omgeving. Drentse musea zijn direct aan hun locatie te koppelen en benutten de mogelijkheden van hun vaste locaties, onder andere museummolens en monumenten maar ook moderne gebouwen. Het Gevangenismuseum, het Hunebedcentrum, Herinneringscentrum Kamp Westerbork zijn voorbeelden waarbij de ruimtelijke waarde essentieel is voor het verhaal dat de instellingen vertellen. Daarnaast zijn podiumkunstorganisaties in toenemende actief op bijzondere plekken: denk aan de theatergroepen die locatietheater of community art projecten maken, of aan festivals die muziek programmeren op speciale, vaak cultuurhistorische locaties. Daarnaast worden er voor het culturele publiek ook activiteiten georganiseerd zoals fietsroutes door het landschap met een erfgoedgids, wandeltochten met een rondleiders/erfgoedgidsen e.d.

- Een artistiek hoogtepunt was de locatievoorstelling Don Assini van Garage TDI. Het was een muzikale locatievoorstelling voor jong en oud vanaf 12 jaar, over het grimmige leven van maffiosi in de Drentse hoofdstad. Het was beeldend muziektheater, gespeeld door 26 jongeren van de vooropleiding Brandstof TDI, vijf professionele muzikanten, een professionele acteur, een opera zanger en 16 lokale koorleden. Het publiek werd tijdens de voorstelling vervoerd met een rondvaartboot.
- Zeer geslaagd was verder de vrolijke jeugdtheatervoorstelling van de PeerGroup op de waterzuivering in Assen (De Waterfabriek). Deze werd mede mogelijk gemaakt door het Waterschap Hunze en Aa's. Er kwamen veel kinderen op af en veel gezinnen. Het stuk werd 22 keer gespeeld en trok bijna 600 bezoekers. In de voorstelling neemt het meisje Jans de bezoeker mee door het doolhof van de zuiveringsinstallatie.
- Ook werden er in 2019 in Drenthe weer nieuwe plekken opgeladen met cultuur. Zo verhuisde theaterschool en productiehuis Loods 13 naar het Rensenspark in Emmen, om daar – in het voormalige Aziëhuis - theaterlessen te geven en voorstellingen te maken. En de Abdijkerk in het centrum van Assen werd door het Drents Museum met geld uit de provinciale Investeringsagenda 2016-2019 verbouwd tot een state-of-the-art tentoonstellingsruimte voor eigentijdse kunst.

7.4 Netwerk van voorzieningen

De culturele gebouwen en plekken in Drenthe vormen een netwerk van voorzieningen waarvan zowel inwoners als toeristen veelvuldig gebruik maken. Het zijn de locaties waar mensen elkaar ontmoeten, kennis opdoen, zich laten inspireren en zich verwonderen. De basis van dit netwerk wordt gevormd door de bibliotheken, die in alle Drentse gemeenten aanwezig zijn. Ondersteund door Biblionet Drenthe vormen zij een weefsel waarbinnen niet alleen culturele bezigheden gedijen, maar ook allerlei maatschappelijke en educatieve activiteiten. In diverse Drentse gemeenten maakt de bibliotheek onderdeel uit van een cultuurhuis en vormt zo de kern van het lokale gemeenschapsleven.

Aanvullend op het bibliotheeknetwerk vinden we in bijna alle Drentse gemeenten ook kleinschalige festivals, zalen voor podiumkunstuitingen, kleine musea, oudheidkamers, amateurkunstverenigingen en plekken waar kunsteducatie kan worden gevolgd. Vaak worden monumentale gebouwen benut om de culturele activiteiten te accommoderen. De genoemde voorzieningen vormen de haarvaten van het Drentse culturele leven en worden ondersteund en gevoed door provinciaal werkende organisaties zoals Biblionet Drenthe, Kunst & Cultuur Drenthe, het Drents Landschap en stichting DBF.

8. Regionale cultuurindex

Eind 2018 publiceerden de Boekmanstichting en Atlas voor gemeenten de zogeheten Regionale Cultuurindex: een inzicht in de staat van cultuur per provincie. De index was een (voorlopig) eenmalige aanvulling op de Cultuurindex Nederland, een monitor die vanaf 2005 bestaat en die de landelijke trends op het gebied van kunst en cultuur laat zien. De cijfers in de regionale index hadden betrekking op het jaar 2016 en waren tot het moment van opstellen van de regionale index slechts op geaggregeerd landelijk niveau toegankelijk. Ondanks het feit dat de cijfers al wat ouder zijn geven ze een uniek inzicht geeft in regionale verschillen in het culturele aanbod.

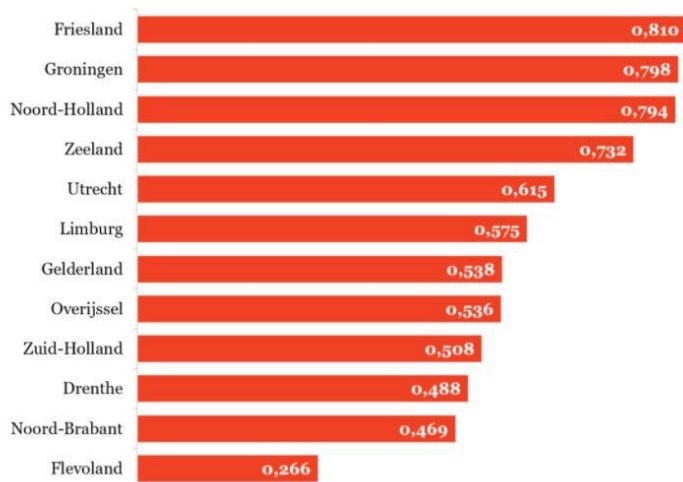
De Regionale Index van Boekmanstichting en Atlas voor gemeenten is breder van opzet dan de provinciale monitor die in deze publicatie centraal staat. De Regionale Index geeft met behulp van 88 variabelen (!) per provincie een beeld van (1) het culturele aanbod (capaciteit), (2) het gebruik dat hiervan wordt gemaakt (participatie) en (3) de financiën (geldstromen). De monitor van de provincie Drenthe heeft een ander uitgangspunt: deze kijkt naar de kengetallen van de culturele instellingen die door de provincie worden gesubsidieerd. Het zijn dus twee heel verschillende manier van kijken. In aanvulling op elkaar geven ze echter een heel goed beeld van het Drentse culturele leven. De Regionale Index laat daarbij vooral zien hoe de provincies zich tot elkaar verhouden. De Cultuurmonitor Drenthe geeft een beeld van de output die door de provinciaal gesubsidieerde organisaties wordt gerealiseerd.

Om voor de Regionale Cultuurindex de provincies onderling goed vergelijkbaar te maken, is door Boekmanstichting/Atlas voor gemeenten rekening gehouden met de omvang van de provincies en zijn de waardes per provincie gedeeld door het aantal inwoners. Daarnaast zijn binnen de pijlers vergelijkbare eenheden opgezocht. Zo is er voor participatie gekeken hoeveel tijd er per inwoner per jaar besteed wordt aan cultuur, en bij geldstromen hoeveel euro er per inwoner met deze tijdsbesteding gemoeid is. Voor capaciteit is een unieke, gewogen methode gebruikt die verschillende vormen van cultureel aanbod in een eenduidige score samenbrengt.

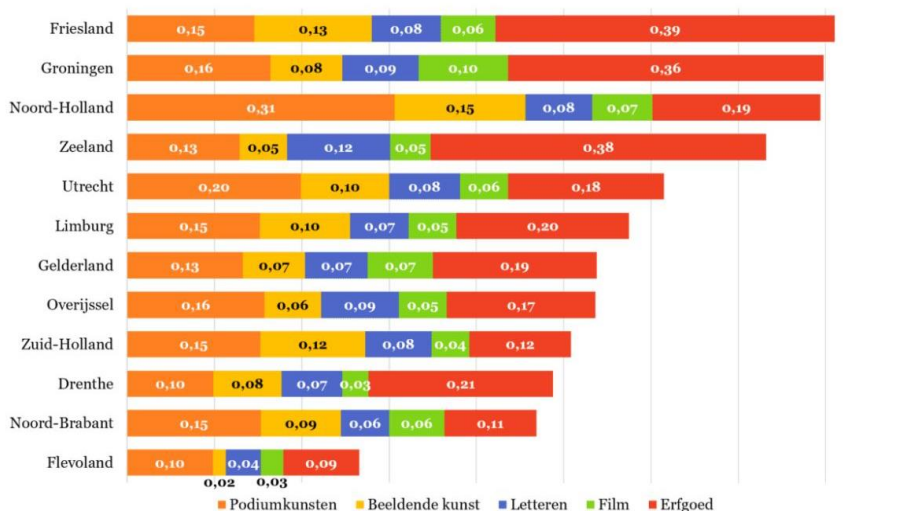
In dit hoofdstuk presenteren wij de voornaamste inzichten uit de Regionale Index, geordend naar drie pijlers: het culturele aanbod (capaciteit), het gebruik dat hiervan wordt gemaakt (participatie) en de financiën (geldstromen).

8.1 Het culturele aanbod (capaciteit)

De capaciteit voor podiumkunsten en erfgoed verschilt sterk per provincie en ook het filmtheater- en bioscoopaanbod, de beeldende kunsten, en aanbieders van boeken zijn niet evenredig geografisch verspreid. De Regionale Cultuurindex brengt de beschikbaarheid van cultuur in provincies in kaart met 22 indicatoren. De provincies worden gerangschikt op basis van de totaalscore op de pijler Capaciteit.

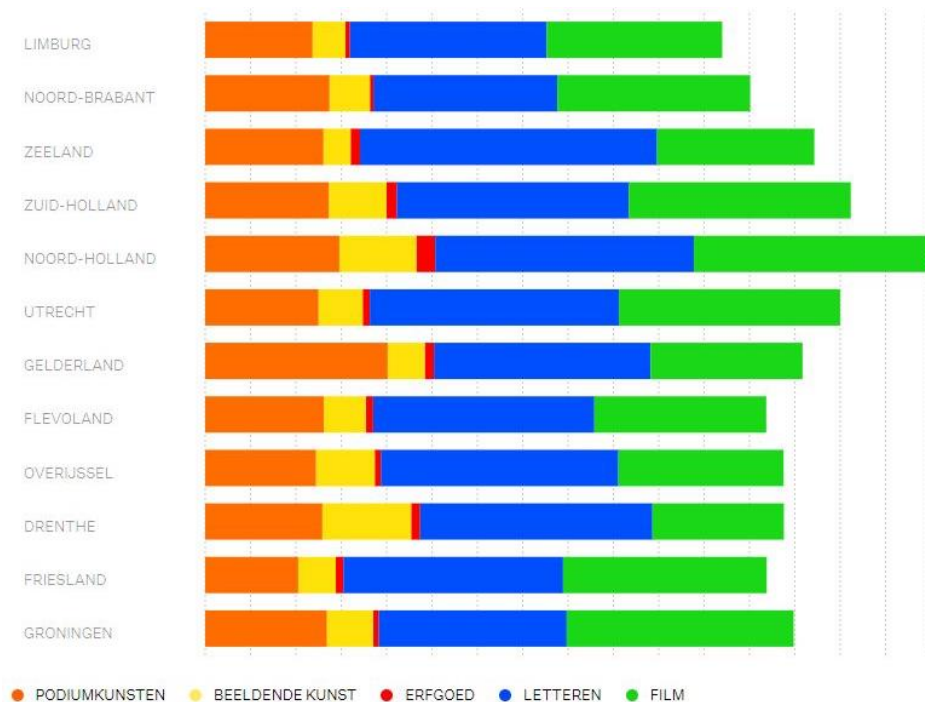
De provincies zijn te rangschikken op basis van de totaalscore wat betreft cultureel aanbod, maar de *onderliggende scores* per sector of per indicator is ook interessant. Bij inzoomen op die data, wordt bijvoorbeeld duidelijk dat Drenthe relatief goed scoort op Erfgoed. Gemiddeld scoren de 12 provincies 0,215 op erfgoed: Bij de andere indicatoren scoort Drenthe onder het gemiddelde, bij erfgoed scoort Drenthe met 0,21 precies óp het gemiddelde van de twaalf provincies. Drenthe heeft die score te danken aan het feit dat hier relatief veel archeologische monumenten, beschermde stads- en dorpsgezichten, en musea in de categorie overig te vinden zijn.

8.2 Participatie

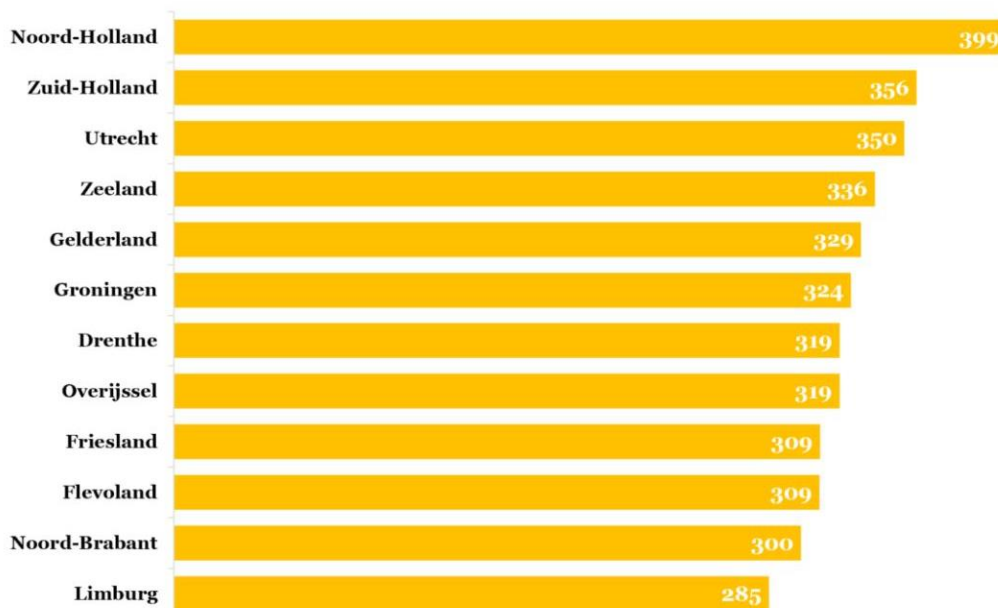
Boeken lezen, pottenbakken, vrijwilligerswerk doen bij een archeologisch depot, een film bekijken, een popconcert bezoeken: de mogelijkheden om in cultuur te participeren zijn omvangrijk. De 25 indicatoren binnen de pijler Participatie van de Index tellen alle momenten waarop van deze mogelijkheden gebruik wordt gemaakt bij elkaar op, en maken inzichtelijk hoe inwoners van elke provincie deelnemen aan het culturele leven.

De pijler Participatie omvat 25 indicatoren die gezamenlijk de deelname aan cultuur binnen de vijf sectoren podiumkunsten, erfgoed, beeldende kunst, film en letteren in kaart brengen. Die participatie neemt in de praktijk vele verschillende vormen aan: van de ‘passieve’ consumptie van cultuurgoederen tot het bezoeken van culturele instellingen en het ‘actief’ zelf (helpen) produceren van kunst- en cultuuruitingen. In onderstaande figuur wordt de participatie weergegeven in uren per jaar:

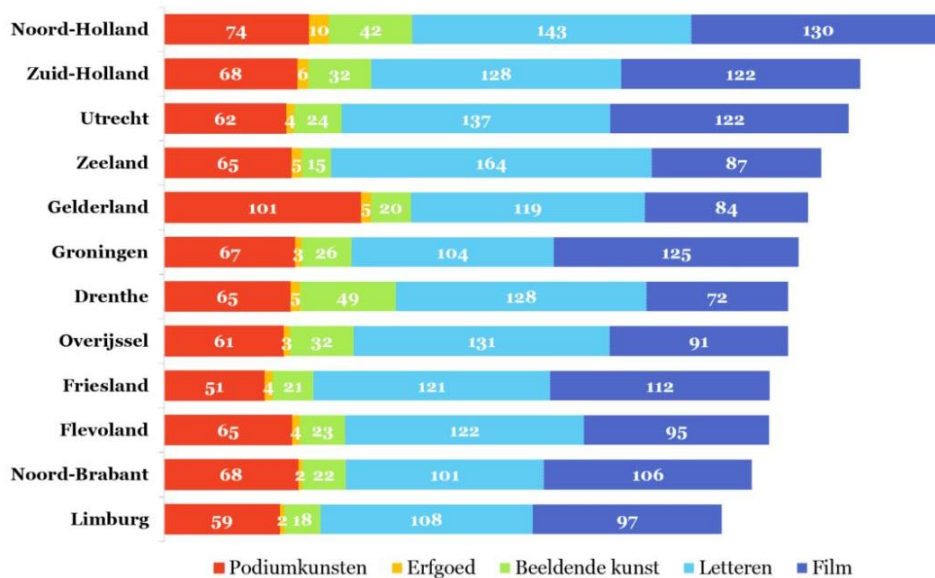

De manier waarop deze uren worden ingevuld, vertoont aanzienlijke overeenkomsten per provincie. In alle provincies wordt bijvoorbeeld de minste tijd – circa 10 procent van het totaal uren – besteed aan erfgoed en beeldende kunst. Dat heeft deels te maken met het bereik van verschillende kunstvormen – er gaan bijvoorbeeld nu eenmaal meer mensen naar een bioscoop dan naar een kunstgalerie – maar is ook methodologisch te verklaren. De participatie binnen podiumkunsten, letteren en film bestaat voor verreweg het grootste deel uit ‘thuisconsumptie’: het thuis beluisteren van muziek, lezen van een boek of kijken van een film. Voor erfgoed en beeldende kunst ontbreken vergelijkbare indicatoren. Ook is er voor erfgoed geen indicator opgenomen over het zelf actief beoefenen van deze kunstvorm, in tegenstelling tot de podiumkunsten en beeldende kunst.

In de navolgende figuur is de gemiddelde culturele participatie per inwoner per provincie per jaar in uren weergegeven:

Ondanks de overeenkomsten zijn er ook opvallende verschillen tussen de provincies zichtbaar. Zo is voor Drenthe de koppositie weggelegd bij de beeldende kunsten, omdat haar inwoners bijzonder veel schilderen, tekenen, of op een andere manier beeldende kunst beoefenen. Ook bij letteren (lezen) scoort Drenthe zeer hoog. Zie hieronder de participatie per inwoner per provincie onderverdeeld naar sector (per jaar, in uren).

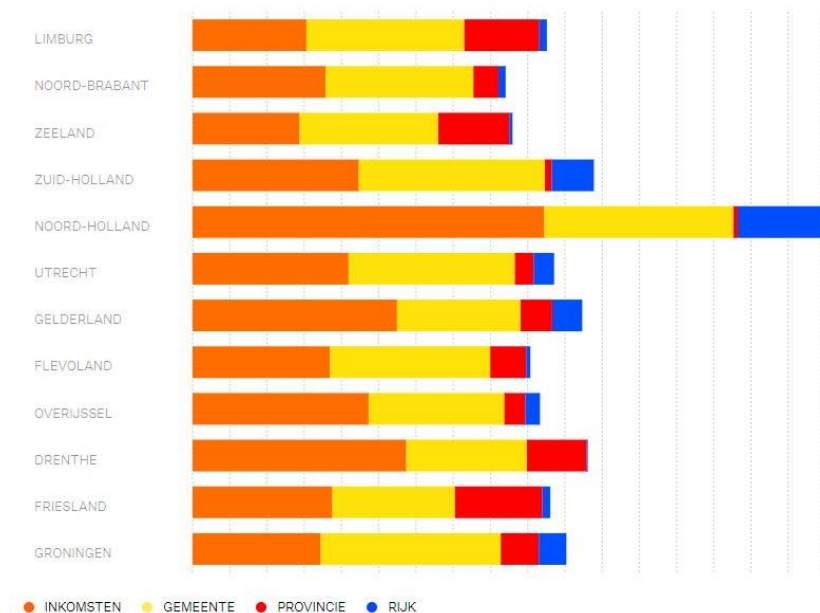
Hoe interessant de verschillen in totale cultuurparticipatie en de invulling hiervan ook zijn, ze zeggen weinig zonder duiding. Soms ligt een verklaring voor de hand – zo wordt de hoge score van Noord-Holland binnen de erfgoedsector deels veroorzaakt door het hoge aantal buitenlandse bezoekers dat musea in deze provincie aandoet – maar vaker zullen ze gezocht moeten worden in een complexe combinatie van factoren. Van belang is bijvoorbeeld de demografie binnen een provincie. Talloze onderzoeken laten zien dat de participatie in (verschillende vormen) van cultuur afhankelijk is van persoonskenmerken als leeftijd, geslacht, opleidingsniveau, migratieachtergrond, gezinssamenstelling en financiële situatie. Wanneer dergelijke onderzoeken naast bevolkingsstatistieken per provincie worden gelegd, kan dit verklaringen bieden voor bepaalde patronen binnen de culturele participatie. De relatief hogere cultuurparticipatie in Noord-Holland, Zuid-Holland en Utrecht zou bijvoorbeeld kunnen samenhangen met het gegeven dat in deze provincies gemiddeld ook een groter aandeel hogere inkomens en hoogopgeleiden woont dan in de andere provincies. Hieronder wordt een overzicht gegeven van de gemiddelde jaarlijkse cultuurparticipatie per provincie per sector, uitgesplitst naar ‘passieve’ cultuurparticipatie (het consumeren van cultuur) en ‘actieve’ cultuurparticipatie (het produceren van cultuur) in uren.

	Podiumkunsten		Erfgoed		Beeldende kunst		Letteren		Film	
	Passief	Actief	Passief	Actief	Passief	Actief	Passief	Actief	Passief	Actief
Noord-Holland	46	27	10	-	11	31	142	-	130	-
Zuid-Holland	37	31	6	-	4	28	128	-	122	-
Utrecht	32	30	4	-	2	22	137	-	122	-
Zeeland	45	20	5	-	0	15	164	-	87	-
Gelderland	74	27	5	-	2	19	119	-	84	-
Groningen	34	33	3	-	2	23	103	-	125	-
Drenthe	35	30	5	-	1	48	128	-	72	-
Overijssel	38	23	2	-	1	32	131	-	91	-
Friesland	34	17	4	-	2	19	121	-	112	-
Flevoland	38	27	4	-	0	23	122	-	95	-
Noord-Brabant	36	33	2	-	2	21	101	-	106	-
Limburg	34	25	2	-	1	17	108	-	97	-

Tot slot van deze paragraaf moet worden opgemerkt dat de cijfers over participatie natuurlijk niet los worden gezien van die binnen de pijlers Capaciteit en Geldstromen. Culturele participatie hangt immers onlosmakelijk samen met het culturele aanbod, en dat weer met de geldstromen die het aanbod mogelijk maken. De hoge filmconsumptie in Groningen correleert bijvoorbeeld met het relatief hoge aantal filmhuizen en bioscopen in deze provincie. Niet alle mogelijke verklaringen voor regionale verschillen laten zich echter uit statistieken afleiden. Provinciale programma's, organisaties, verenigingen, initiatieven of immateriële tradities kunnen bijvoorbeeld elk de richting en de intensiteit van het regionale culturele leven beïnvloeden.

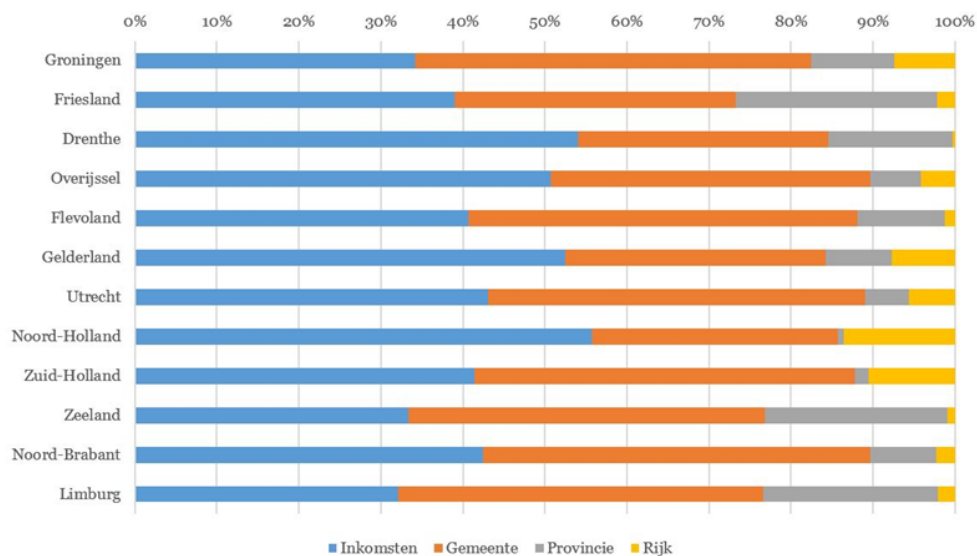
8.3 Geldstromen

Een belangrijk deel van deze pijler wordt gevormd door het onderzoek naar de detaillering van cultuurlasten van gemeenten en provincies dat het Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS) uitvoerde. Niet alleen is hieraan informatie toegevoegd over wat er vanuit de Rijkscultuurfondsen en de culturele basisinfrastructuur (BIS) aan langlopende subsidies in de provincies wordt besteed, er wordt ook een beeld gegeven van de eigen inkomsten in de cultuursector. Dit maakt het mogelijk om verbanden te leggen tussen het geld dat vanuit de overheden naar cultuur gaat en de mate waarin de sector zelf voor zijn inkomsten zorgt. Om de informatie vergelijkbaar te maken, is ervoor gekozen om de bedragen om te rekenen naar wat er jaarlijks per inwoner wordt uitgegeven. De uitgaven in euro's per inwoner per jaar waren in 2016 als volgt:

Wat hierbij opvalt, is dat in provincies waarin cultuur veel eigen inkomsten genereert, vanuit de provincie overwegend weinig per inwoner aan cultuur wordt uitgegeven, en vice versa. Dit zou er op kunnen wijzen dat provincies vooral geld besteden aan cultuur wanneer het aanbod zelf niet genoeg inkomsten genereert. De enige uitzondering hierop zijn de provincies Drenthe en Noord-Brabant. Drenthe staat bij zowel de eigen inkomsten (€143,41 per inwoner) en de uitgaven vanuit de provincie (€ 40,20) vrij hoog, maar daar kan tegenover worden gezet dat deze provincie onderaan staat waar het de uitgaven van de gemeenten aan cultuur betreft (€ 80,91). Het beeld dat naar voren komt is dat van relatief geringe financiële inspanningen van de Drentse gemeenten voor cultuur, wat wordt gecompenseerd door extra financiële inzet van de provincie en grotere eigen bijdragen vanuit de private hoek (entreegelden, giften, fondsen etc.)

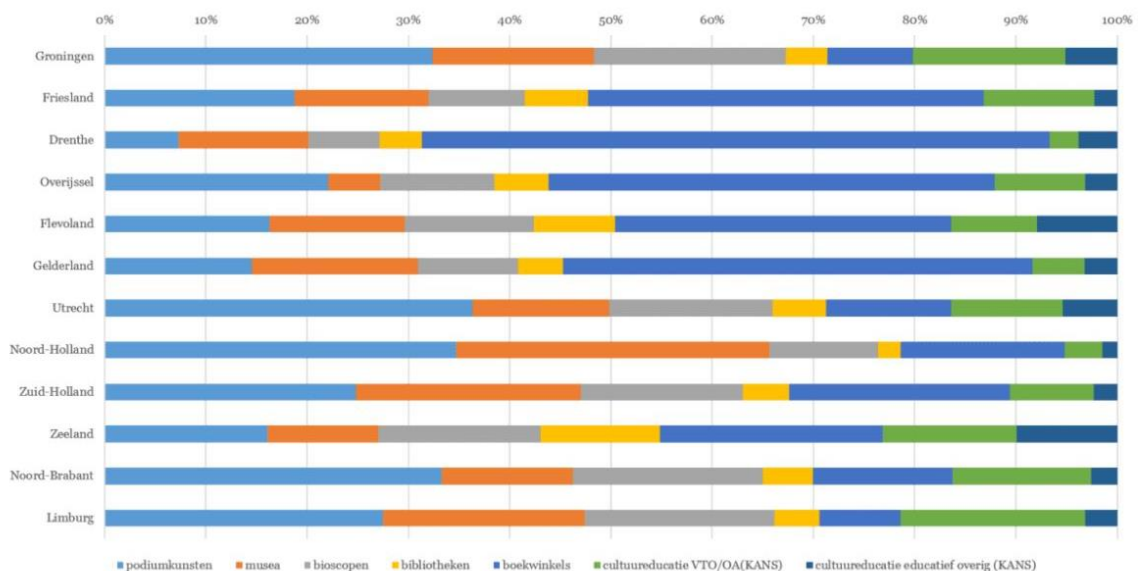
De uitgaven aan cultuur die vanuit de gemeente komen, zijn in zijn algemeenheid aanzienlijk groter dan die vanuit de provincies. Gemiddeld wordt er vanuit de gemeenten op provinciaal niveau €108 per inwoner uitgegeven, tegenover €18 vanuit de provincies. De eigen inkomsten vormen hierbij met € 127 per inwoner een aanzienlijk deel van de pijler. Deze verschillen in grootte tonen het belang aan om te bekijken hoe de verschillende geldstromen zijn samengesteld.

In bovenstaande figuur valt goed te zien hoe de cultuurlasten van de drie verschillende overheidslagen zich tot elkaar verhouden. Kijken we naar Drenthe, dan is duidelijk dat de culturele organisaties veel eigen inkomsten hebben: verhoudingsgewijs het meeste van alle provincies, op de organisaties in Noord-Holland na. De bijdrage van het Rijk aan het culturele leven is in Drenthe het laagst van alle provincies. Dit komt ook tot uiting in onderstaande tabel: de bestedingen van de rijksoverheid aan de landelijke basisinfrastructuur.

Bestedingen BIS naar sector per provincie						
	Musea	Podiumkunsten	Beeldende kunst	Film	Bovensectoraal	Letteren
Groningen	-	7,7%	4,4%	-	-	-
Friesland	0,9%	1,3%	-	-	-	-
Drenthe	-	-	-	-	-	-
Overijssel	1,5%	6,3%	-	-	-	-
Flevoland	-	-	-	-	-	-
Gelderland	18,2%	7,4%	-	-	-	-
Utrecht	3,0%	1,8%	4,4%	25,9%	31,6%	-
Noord-Holland	38,9%	48,3%	37,9%	27,9%	10,4%	100,0%
Zuid-Holland	37,6%	17,0%	10,9%	46,2%	58,1%	-
Zeeland	-	-	-	-	-	-
Noord-Brabant	-	7,6%	10,9%	-	-	-
Limburg	-	2,6%	31,7%	-	-	-
Totaal	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%
% totale BIS	53,2%	38,3%	1,5%	0,9%	5,1%	0,9%

Tot slot kijken we naar de bestedingen die mensen doen voor verschillende vormen van cultuur. Hierbij variëren de bedragen per provincie sterk: de gemiddelde Drent trekt jaarlijks € 88,87 uit voor een tas vol boeken, terwijl in Limburg hiervoor per persoon slechts € 6,13 wordt neergeteld. Ook voor het bezoek aan een museum wordt in Drenthe relatief veel uitgegeven. Hieronder worden de bestedingen per persoon per jaar weergegeven verdeeld over verschillende cultuuruitingen (in procenten).

9. Perspectief

Tot besluit van de monitor kijken we altijd vooruit, reflecterend op de trends en ontwikkelingen die we signaleren. Dit jaar is de vooruitblik een geheel andere vanwege de coronacrisis die de culturele sector vanaf maart 2020 in zijn greep houdt. Tijdens de inventariserende werkzaamheden voor de monitor 2019 bleek reeds hoezeer de culturele organisaties in Drenthe door de crisis zijn geraakt. In dit slothoofdstuk geven wij een korte impressie van de actuele stand van zaken in Drenthe.

9.1 Beeld na drie edities

De Cultuurmonitor laat zien hoe het culturele leven in Drenthe zich in de periode 2017-2020 ontwikkelt. Deze ontwikkeling is de vrucht van de provinciale cultuurnota 2017-2019 die in 2016 door de Staten werd vastgesteld. Zichtbaar is dat de nota een stabiele basis heeft gelegd voor het culturele leven in Drenthe: de culturele infrastructuur is stevig en laat een bodem van continuïteit zien waarop zo nu en dan vernieuwende initiatieven tot wasdom komen. De continuïteit komt tot uiting in de gelijk blijvende en soms licht stijgende of dalende publieksaantallen, deelnamecijfers, financiële parameters e.d.

Wat vooral aandacht trekt is dat Drenthe een stabiel aantal cultuurliefhebbers en -vrijwilligers kent dat jaar op jaar de weg naar de culturele organisaties weet te vinden, hetzij als publiek, hetzij als ondersteuner. Daarbij valt op dat 2019 een soort 'tussenjaar' was: veel organisaties hebben "gepiekt" in 2018 en waren voornemens dat opnieuw te doen in 2020, niet alleen vanwege het einde van de cultuurnotaperiode, maar ook omdat het Bevrijdingsjaar uitnodigde tot veel culturele activiteit. Een dergelijk ritme (jaren van wat meer en wat minder culturele intensiteit) is niet ongebruikelijk in de culturele sector en hangt onder meer samen met de vierjaarlijkse cultuurnota-systematiek.

Opvallend is verder dat de verwevenheid tussen kunst, cultuur en landschap meer en meer lijkt toe te nemen. Een groeiend bewustzijn van de waarde van het Drentse landschap en een toenemende benutting van bijzondere locaties voor voorstellingen, concerten en exposities springen daarbij in het oog. De expositie 'Barbizon van het Noorden', gecombineerd met diverse van samenwerkingsprojecten en publicaties heeft daarbij een belangrijk symbolisch effect gehad: het heeft zowel de eigen inwoners als de buitenwacht opnieuw bewust gemaakt van de stille schoonheid van het Drentse landschap. En door de omstandigheden die we hierna bespreken is dit bewustzijn in het coronajaar 2020 hoogstwaarschijnlijk alleen maar verdiept.

9.2 Gevolgen van de coronacrisis

Op het moment van samenstellen van deze monitor was de impact van de coronacrisis voor het Drentse culturele leven al groot. Veel activiteiten blijken in 2020 afgeblazen of zijn in een veel kleiner format uitgevoerd dan aanvankelijk beoogd. Dankzij de generieke en specifieke steun van diverse overheidsinstellingen verkeren de culturele organisaties niet in acute financiële problemen: er dreigen geen faillissementen. Het beeld van de gevolgen van de crisis is wisselend en hangt af van de culturele discipline waarnaar wordt gekeken. Bibliotheken, archieven en erfgoedorganisaties zijn bijvoorbeeld minder afhankelijk van (variabele) publieksinkomsten en zijn qua activiteiten minder op grote publieksgroepen gericht dan podiumkunstinstituten. Het zijn vooral de *makers* van kunstproducties die zijn bestemd voor een podium en festivals die door de coronacrisis hard worden geraakt. In eerste instantie in artistiek opzicht (hun werk kan niet meer worden getoond) en in tweede instantie wellicht ook financieel, als steunmaatregelen hen niet of onvoldoende bereiken.

Voor de openbare bibliotheken manifesteert de impact van corona zich op een heel specifieke manier. De gevolgen zijn financieel niet ingrijpend, maar inhoudelijk wel. De bibliotheken hadden in de afgelopen jaren net "de bocht genomen" richting de maatschappelijke bibliotheek, wat betekent dat er een minder sterk accent ligt op het uitlenen van boeken en een zwaarder accent op de dienstverlening aan burgers. Echter, nagenoeg alle activiteiten in de bibliotheken zijn in 2020 komen te vervallen en het boeken uitlenen (o.a. via thuiservice-achtige oplossingen) is weer de kern geworden. De bezoekaantallen zijn wel enorm gekelderd, tot 20 à 30% van het

normale niveau. Bij de bibliotheken bestaat enige zorg of de bezoekaantallen überhaupt ooit weer terug komen op het oude niveau, of dat er een structurele verschuiving plaatsvindt van delen van het aanbod van fysiek naar digitaal. En de zorg over de terugkeer van het publiek leeft ook bij anderen, bijvoorbeeld bij de organisaties die zijn gericht op evenement-achtige producties.

Vooralsnog lijkt het erop dat alle organisaties die in deze monitor een rol spelen wel kunnen voortbestaan. Zij zijn in de afgelopen periode vooral druk geweest met wijzigingen van activiteiten, het verschuiven van evenementen, het in acht nemen van maatregelen, het doorvoeren van fysieke aanpassingen en het werken in kleinere bezettingen. Over de gehele linie is er sprake van veel en veel minder cultureel aanbod. Daarbij heeft een aantal organisaties – vooral in de podiumkunsten – in 2020 een aanzienlijke afschaling doorgevoerd. De kernorganisatie zijn overigens wel in alle gevallen in tact gelaten. Opmerkelijk is één organisatie die de crisis direct heeft weten te benutten. Het Hunebedcentrum heeft door een combinatie van enerzijds snel en krachtig ingrijpen in de organisatie en anderzijds een zomer met hoge bezoekersaantallen (mensen vierden hun vakantie immers in eigen land) in 2020 een goed financieel resultaat weten te boeken.

Het afschalen heeft niet alleen betrekking op de culturele activiteiten, maar ook op de werkorganisatie van de meeste instellingen. Overall is afscheid genomen van de flexibele schil (freelancers) en zijn de vrijwilligers voor een belangrijk deel afgehaakt. Een deel van de activiteiten heeft zich verplaatst naar het internet, waar organisaties hun producties tonen en de band met het publiek trachten in stand te houden. Algemeen is men van mening dat de coronacrisis in ieder geval in dat opzicht ook iets goed heeft bewerkstelligd: het is een katalysator gebleken voor de presentie van het Drentse culturele leven in de digitale wereld. Daarbij wordt vastgesteld dat het online bezoek aan sites en digitale platforms ook aanzienlijk is toegenomen: “mensen willen vermaakt worden”. Eigenlijk alle Drentse culturele organisaties, van orkest tot archief en van festival tot herinneringscentrum, spelen daarop in.

Een gevolg van de afschaling is als gezegd dat veel freelancers en vrijwilligers nu niet meer bij de culturele organisaties betrokken zijn. Dit is een zorgelijke situatie waarvan de leidinggevenden van de organisaties vinden dat het niet te lang moet duren. Als de crisis te lang duurt dreigt een vernietiging van cultureel kapitaal: freelancers gaan ander werk doen en vrijwilligers kunnen de motivatie verliezen en/of zich gaan richten op andere dingen. Het gaat dan om technici, publiciteitsmedewerkers, baliepersoneel, rondleiders et cetera, maar bijvoorbeeld bij het NNO ook om de remplaçanten. Ter illustratie: het Drents Museum werkt met ca. 30 à 40 freelancers, het NNO heeft naast zijn vaste kern maar liefst ca. 300 freelancers in allerlei soorten van functies, het Drents Landschap werkt met ca. 380 vrijwilligers (vaak behorend tot de oudere en soms kwetsbare doelgroep). De grote vraag is wie van hen straks weer terugkomen.

Waar een aantal organisaties ervoor kiest om te overbruggen en te overleven, is er ook een aantal dat welbewust kiest voor vernieuwing. Dit is vooral aan de orde bij makers die actief zijn in de podiumkunsten: organisaties zoals PeerGroup, Het Houten Huis en Garage TDI. Zij zijn voortdurend bezig om nieuwe formats en nieuwe presentatieplekken te vinden om hun werk bij het publiek te brengen. Daarbij hebben zij soms ook een inhoudelijke boodschap, meestal gerelateerd aan een vorm van persoonlijke of collectieve herbezinning. Een aantal organisaties gebruikt de tijd die vrij is gekomen om nieuwe dingen te ontwikkelen. Het Drents Museum bijvoorbeeld benut de tijd om zijn nieuwe museumconcept (dat in 2023 gerealiseerd moet zijn) sneller en beter te ontwikkelen. Echter, voor velen ontbreekt het nog aan de geestelijke ruimte om écht te innoveren. Daarvoor kost het voortdurende improviseren en inspelen op wat wel en niet mag (in het kader van de coronamaatregelen) te veel tijd en energie. Voor echte innovatie is volgens de meesten de tijd nog niet rijp.

Wat verder opvalt dat is dat het waardenperspectief van de betrokkenen lijkt te veranderen. De nadruk op artistieke waarde heeft sowieso sterk ingeboet (omdat er weinig activiteiten meer zijn) en het accent op economische waarde lijkt ook op de achtergrond te zijn geraakt, onder meer omdat de inkomsten uit zakelijke activiteiten (horeca, verhuur) en uit evenementen drastisch zijn teruggevallen. Het accent is veel sterker komen te liggen op de maatschappelijke waarde van cultuur: veel professionals en organisaties zijn gericht op initiatieven voor nu en straks die de mensen samen kunnen brengen en de saamhorigheid kunnen bevorderen. Een ander

aspect waarin dit tot uiting komt is de extra zorg voor de vrijwilligers. In de poging om hen niet kwijt te raken wordt sterk ingezet op 'zorg voor elkaar'.

Of de coronacrisis ook tot gevolg zal hebben dat Drenthe als bestemming voor wonen en vakantie populairder zal worden valt nu nog niet te voorspellen. Wel is het zo dat sommigen dit voorzien. Zij zeggen dat de coronacrisis ertoe kan leiden dat mensen meer de voorkeur gaan geven aan wonen buiten de Randstad en buiten de stedelijke gebieden, niet alleen vanwege de dreiging van pandemieën, maar ook omdat nu is 'bewezen' dat je in het buitengebied niet alleen goed kunt wonen, maar ook prima – op afstand – kunt werken. Bovendien is de regio goedkoper, want een extra aantrekkelijke factor kan zijn nu velen vrezen dat we aan de vooravond staan van een stevige economische recessie. Ook kan de crisis tot gevolg hebben dat er een tijd lang minder op vakantie wordt gegaan naar het buitenland en meer in het eigen land. Of deze structurele veranderingen in ons gedrag ook inderdaad zullen doorzetten zal de tijd moeten leren.

In ieder geval is de waardering voor landschap en natuur in het afgelopen jaar toegenomen. Dit viel te zien aan de bezoekersaantallen voor het Hunebedcentrum in de zomer van 2020 en is ook te merken bij het Drents Landschap. Daar manifesteerde zich in de afgelopen periode een grote belangstelling voor wandel- en fietsroutes, waarvan er bijvoorbeeld meer dan 150.000 werden gedownload. Museum de Buitenplaats is gemotiveerd om nieuwe plannen te maken vanuit de historie en artistieke inhoud. De verwachting is dat hiermee nu wellicht ook meer jongeren bereikt kunnen worden. Tuin en buiten worden nadrukkelijker gepositioneerd als visitekaartje.

Drents Landschap

Bijlage - deelnemende instellingen Cultuurmonitor 2017-2020 Editie 3

Onderstaande beschrijvingen zijn opgesteld met teksten die zijn aangeleverd door de instellingen, zijn alfabetisch gerangschikt en bevatten geen oordeel van Berenschot of de provincie Drenthe over de instellingen.

Bevrijdingsfestival Drenthe

Bevrijdingsfestival is het jaarlijkse festival op 5 mei waar uitbundige muziek op verschillende podia ten gehore wordt gebracht voor een groot publiek. Het festival draait om het maatschappelijke thema 'vrijheid', in relatie tot de herdenking op 4 mei. De dag is erop gericht om het publiek te laten bezinnen op het belang van grondrechten, rechtsgelijkheid, rechtszekerheid en het recht op vrijheid van meningsuiting. Het festival is gratis toegankelijk en ook interessant voor kinderen. In 2017 waren er veel podia met nationale en regionale artiesten, vrijheidscolleges en activiteiten.

Biblionet Drenthe

Biblionet Drenthe is de provinciale ondersteuningsinstelling voor de openbare bibliotheken in Drenthe. Op grond van de Wet stelsel openbare bibliotheken (Wsob) ondersteunt Biblionet alle twaalf basisbibliotheken in Drenthe bij de uitvoering van de taken (interbibliothecair) leenverkeer, innovatie, netwerktaken, gegevenslevering en collecties. Daarnaast fungeert Biblionet als backoffice van de negen plattelandsbibliotheken. Biblionet verleent diensten op het gebied van werkgeverschap, HR, financiën, ICT, marketing & communicatie, enzovoort. De kernfuncties lezen, informeren, ontmoeten en cultuur zijn leidend voor de programmering en activiteiten die Biblionet organiseert.

Drents Archief

Het Drents Archief heeft een helder doel, namelijk cultureel erfgoed dichterbij de mensen brengen. Binnen en buiten de muren van het moderne bezoekerscentrum in Assen kunnen mensen met andere ogen naar hun omgeving gaan kijken en zich bewust worden van hun eigen sporen in het verleden. Enerzijds geeft het archief invulling aan de wettelijke taak om de archieven van partners, zoals de Gemeente Assen en het Rijk, te beheren en anderzijds wordt een publieke taak vervuld om de schatten aan informatie die zij in onze depots beheren voor een breed publiek toegankelijk te maken.

Molenstichting Drenthe

De Molenstichting Drenthe is opgericht in 1974 met het doel, het bevorderen en het verzekeren van de instandhouding van molens in de provincie Drenthe.

Drents Museum

Het Drents Museum toont een blik op de wereld en biedt de wereld een blik op Drenthe. Met verhalen over archeologie, kunst en geschiedenis wil het museum jong en oud inspireren. De kernactiviteiten van het museum bestaan onder andere uit tentoonstellingen, presentatie van en zorg voor de collectie, inhoudelijke verdieping en service. De kernwaarden gastvrijheid, kwaliteit, ambitie en verrassing, betrouwbaarheid en ondernemerschap bepalen de manier van werken in alles wat het Drents Museum doet. Het Drents Museum heeft de ambitie een museum van internationale betekenis te zijn en een verrijkende ervaring bieden aan zoveel mogelijk mensen.

FestiValderAa

FestiValderAa profileert zich de komende jaren binnen en buiten Drenthe profileren als een toegankelijk driedaags festival midden in de Drentse natuur, waar gedreven podiumkunstenaars hun werk kunnen tonen in een unieke context aan een brede doelgroep. FestiValderAa zorgt voor voorstellingen en concerten die vrolijk van toon zijn van bekende en onbekende theatermakers, muzikanten en kunstenaars. De unieke omgeving, het Nationaal Park de Drentsche Aa, waarin het festival is ingebed, is leidend in de programmering en vormt het decor van het festival. Er wordt gezocht naar puurheid en echtheid bij de makers zodat de voorstellingen naadloos passen bij de natuurlijke omgeving.

Garage TDI

Garage TDI draagt bij, door middel van theater, aan de positieve ontwikkeling van jeugd en jongeren tot nieuwsgierige, empathische en ruimdenkende mensen. Het Drents Jeugdtheater Garage TDI heeft vier kernactiviteiten: het maken en spelen van professionele jeugdtheater en dansvoorstellingen, talentontwikkeling, educatieve activiteiten voor het primair en voortgezet onderwijs en het organiseren van Art of Wonder, een jeugdtheaterfestival. Garage TDI biedt daarnaast jong talent uit Drenthe, Groningen, Friesland en Overijssel de kans om zich voor te bereiden op een hbo-theateropleiding door middel van lessen, theaterexperimenten, auditietraining, trainingsweken en het maken en spelen van voorstellingen.

Gevangenis­museum

Het Gevangenis­museum in Veenhuizen is een unieke plek, vol spannende presentaties, tentoonstellingen over het gevangenis­wezen, bruisende evenementen en een verrassende omgeving. Het Gevangenis­museum is een site­museum en verbindt heden en verleden van verpaupering, heropvoeding, misdaad en straf. Het is dé plek waar het verhaal wordt verteld over de gevolgen van normafwijkend gedrag door persoonlijke en maatschappelijke omstandigheden. Het ontleent zijn betekenis aan de samenhang tussen de museale collectie, de huisvesting in een voormalig dwanggesticht, de vestiging in gevangenis­dorp Veenhuizen – van oorsprong een kolonie van de Maatschappij van Weldadigheid – en de ligging in een landschap dat wordt gekenmerkt door de sporen van een (veen)koloniaal verleden.

Herinnerings­centrum Kamp Westerbork

In het herinnerings­centrum krijgt de bezoeker een beeld bij wat er in Nederland tijdens de Tweede Wereldoorlog is gebeurd. Het centrum heeft een museum, toont het kamp­terrein en kent een beeld­tuin. Het terrein van Kamp Westerbork is anno 2016 een open parkachtig gebied in het bos. Dit in sterk contrast met de periode 1942–1945, waarin duizenden mensen dicht op elkaar leefden tussen tientallen barakken en andere gebouwen. Buiten het prikkeldraad en de wachttorens, die de overbevolkte ‘stad’ bij elkaar hielden, lag de uitgestrekte Drentse heide. Nationaal en internationaal is het Herinnerings­centrum Kamp Westerbork een vooraanstaand instituut dat niet alleen een groot aantal fysieke bezoekers trekt, maar ook op andere wijze door geïnteresseerden wordt gezocht en gevonden.

Het Drentse Landschap

Stichting Het Drentse Landschap zet zich in voor het ontwikkelen en behouden van de Drentse natuur en het Drentse culturele erfgoed. De stichting heeft de zorg over ruim 8.750 hectare natuur, ruim 270 gebouwen, 22 hunebedden en vele andere archeologische objecten, zoals grafheuvels. Als provinciale trustorganisatie behoudt Het Drents Landschap historisch waardevolle objecten en natuurlijke schoonheid voor de bewoners en bezoekers van Drenthe, nu en in de toekomst. Dit wordt gerealiseerd door het aankopen en beheren van natuurterreinen en aankopen, onderhouden en beheren van cultuurhistorisch en archeologisch waardevolle objecten. Door monumenten en natuurgebieden in stand te houden, te ontwikkelen en waar mogelijk open te stellen, draagt de stichting bij aan de culturele, toeristische en economische versterking van de provincie. Door middel van voorlichting en educatie probeert de stichting het draagvlak voor haar doelen te vergroten.

Het Houten Huis

Het Houten Huis is het beeldend muziektheatergezelschap van het Noorden. Vanuit Groningen maakt HHH voorstellingen die door het hele land én tot ver over de grens te zien zijn. Het Houten Huis staat symbool voor het leven, waar soms ook iets piept en kraakt of een onverwachte gast langskomt. Het gezelschap timmert en schuurt aan verhalen, verbeelding en muzikaliteit. Overdag speelt HHH voor schoolklassen, van kleuter tot puber. Maar als 's avonds volwassenen met hetzelfde ongeloof de zaal uitkomen, blijkt dat ontroering en fantasie geen leeftijds grens kennen.

Hunebedcentrum

Het Hunebedcentrum in Borger is een museum gericht op de presentatie en bescherming van hunebedden en prehistorische monumenten – in heden, verleden en toekomst –, waarbij belevenissen worden geboden voor doelen van bewustwording, onderricht en amusement. Op het terrein van het Hunebedcentrum maken bezoekers een tijdreis van 150.000 jaar. De bezoeker ontdekt via vijf locaties de boeiende prehistorie van de oerprovincie van Nederland, Drenthe. Het is een reis die begint met de ijstijden die het landschap hebben gevormd en hoe de mens dit landschap heeft gebruikt en er duizenden jaren lang leefde.

Huus van de Taol

Het Huus van de Taol wil het praten, het verstaan, het schrijven, het lezen en het zingen van de Drentse taal op een eigentijdse manier onder de aandacht brengen en blijven stimuleren. Het werk is verdeeld over vijf werkvelden, te weten: taalpromotie, schrijven, muziek, onderwijs en taalwetenschap.

Internationaal Filmfestival Assen

Internationaal Filmfestival Assen | Vrouw & Film is een uniek, meerdaags filmfestival waarin vrouwen, zowel voor als achter de camera, een centrale rol spelen. IFA is daarmee een van de oudste filmfestivals met een feministische traditie in Europa, het enige festival met een dergelijke oriëntatie in Nederland en bovendien een van de weinige vertoners van arthouse films in Drenthe. Op basis van dit profiel programmeert IFA jaarlijks een kwalitatief hoogstaande en internationale selectie films, gecombineerd met een spraakmakend randprogramma. Hoogwaardigheid gaat hierbij hand in hand met laagdrempeligheid – IFA is een feestelijke plek waar zowel bezoekers als culturele spelers elkaar kunnen treffen, uitdagen en inspireren.

K&C

K&C heeft de rol als provinciale steunfunctie en werkt vanuit en met de kunsten aan het versterken van de culturele infrastructuur en de culturele omgeving in Drenthe. K&C is een expertisecentrum en projectorganisatie op het gebied van cultuureducatie, cultuurparticipatie, cultuurinnovatie en cultuurbeleid. K&C heeft medewerkers in dienst die als adviseur, bemiddelaar en/of projectontwikkelaar met passie, creativiteit en zorg werken aan kwalitatief hoogwaardige diensten en producten. Het sterker maken van de ander, zowel inhoudelijk als organisatorisch, staat daarbij voor de medewerkers centraal. K&C werkt in opdracht van de provincies Drenthe en Groningen en de gemeenten in beide provincies, maar ook in opdracht van scholen, culturele instellingen, bedrijven en particulieren.

Loods 13

Loods 13 is een theaterschool en productiehuis in Emmen. Loods13 heeft zichzelf op de kaart gezet als community art voor bijzondere doelgroepen en richt zich zowel op jongeren als volwassenen. Loods13 stimuleert het lef buiten de bekende paden te gaan vanuit de overtuiging dat theater spelen, maken en beleven bestaat uit het mobiliseren van discipline, lef, nieuwsgierigheid en energie om het onbekende te verkennen. Loods13 stimuleert door middel van theater de ontmoeting met jezelf, de ander, de Drentse omgeving en hoe je je tot de wereld verhoudt. Deze verkenningstocht is zowel proces- als resultaatgericht waaraan iedereen mag deelnemen.

Monumentenwacht Drenthe

Monumentenwacht Drenthe helpt monumentenbezitters bij het periodieke onderhoud van hun pand. Monumentenwachters doen onderhoudsinspecties, geven praktische tips en voeren klein (nood)herstel uit in en om het huis, volgens de principes van de restauratieladder. De Monumentenwacht is monumentengek. Fans van panden met karakter. De historie en verhalen van monumenten raken hen. De stichting wil ze koesteren, verzorgen, levend houden. Omdat ze bijzonder zijn. Omdat ze door hun unieke status extra aandacht verdienen. Monumentenbezitters hebben daarin een belangrijke taak. Om zoiets waardevols als een monument op een goede manier door de tijd te brengen. Daarin ondersteunt de Monumentenwacht graag. Met krachtig vakmanschap. In onderhoud en advies. Met respect voor hoe het ooit was én met oog voor de toekomst.

Museum De Buitenplaats

Museum De Buitenplaats in Eelde is een museum voor figuratieve kunst in de breedste zin van het woord, waarbij het doel is om bezoekers bewust te maken van de rol die kunst, natuur en architectuur spelen in onze samenleving en om hen te inspireren autonoom en vrij te denken. Hierbij wordt er gefocust op hedendaagse kunst, kunst op papier, illustratie, klassieke moderne kunst, fotografie, tuinarchitectuur en aspecten van de natuur. Er is een museumpaviljoen, een museumtuin en het Nijssinghuis dat bezocht kan worden. Er zijn jaarlijks diverse wisselende tentoonstellingen en ook worden er optredens verzorgd op het buitenpodium die aansluiten op de programmering.

Museum de Proefkolonie

Museum de Proefkolonie is gevestigd in het Huis van Weldadigheid in Frederiksoord en opende in 2019 haar deuren. In dit nieuwe belevenismuseum wordt het verhaal verteld van de stichting van de Koloniën van Weldadigheid en kan de bezoeker kennis maken met het sociale experiment van Johannes van Bosch om armoede in 1818 te bestrijden. Het museum is tevens het vertrekpunt om het gebied Frederiksoord, Wilhelminaord, Willemsoord en Boschoord, waar 200 jaar geschiedenis is af te lezen, al wandelend of fietsend te ontdekken.

Noord Nederlands Orkest

Het Noord Nederlands Orkest is Nederlands oudste professionele symfonieorkest. Het brengt symfonische muziek op een zo hoog mogelijk niveau tot leven in de drie noordelijke provincies, met zo'n 120 concerten per seizoen: in concertzalen, in de openlucht, tijdens festivals en voor scholen. Ook toert het orkest regelmatig naar podia elders in het land. De programmering is verrassend en breed; van puur en onversneden klassiek tot cross-overs met popmuziek. Het orkest laat graag 'nieuwe oren' kennismaken met symfonische muziek, bijvoorbeeld via de Pieter Roelf Jeugdconcerten en de gratis lunch- en buitenconcerten. Ook is het NNO geregeld te beluisteren op de radio.

PeerGrouP

PeerGrouP is een groep theaterprofessionals. De groep maakt gezamenlijk theater in en met de omgeving. Vanuit het motto 'graven waar je staat' vertelt PeerGrouP de verhalen van de plek waar we ons bevinden. De focus ligt daarbij op een blijvend effect voor de omgeving. Dit realiseert PeerGrouP door de omgeving mede-eigenaar te maken van het project. Voorstellingen kunnen ongebruikelijke vormen hebben en elementen bevatten die doorgaans niet als theater worden beschouwd. PeerGrouP wil mensen met elkaar verbinden en aanzetten tot nadenken en handelen. Elk project creëert daarmee ook zijn eigen PeerGrouP, waarin ieders kracht gewaardeerd en ingezet wordt en waarin men van elkaar kan leren. Het doel van de verhalen van PeerGrouP is te vermaken, verwonderen, nuanceren, inspireren en verbinden.

Peter de Grote Festival

Het Peter de Grote Festival is het grootste kamermuziekfestival van Noord-Nederland. Het festival bestaat uit een reeks concertseries op bijzondere locaties in Noord-Nederland. Bekende en minder bekende

kamermuziekconcerten worden ten gehore gebracht door nationaal en internationaal gerenommeerde musici. Tevens organiseert het Peter de Grote festival de Summer Academy voor deelnemers van over de hele wereld. Deelnemers van deze academy spelen een rol in de verschillende concertseries.

Puppet International

Puppet International is het internationale poppen- en figurentheaterfestival dat elke twee jaar plaatsvindt in Meppel. De doelstelling van Puppet International is het publiek op een aansprekende en eigentijdse wijze te betrekken en kennis te laten maken bij en van het poppen- en objectentheater en zijn unieke theatervorm. Er is op het gebied van poppen- en objectentheater in Nederland niet veel meer te vinden. In het buitenland geniet deze theatervorm een groots aanzien. Het trekt volle zalen in het reguliere circuit. In Nederland is dit sporadisch te vinden in de theaters. Tijdens dit vijfdaagse festival worden door binnen- en buitenlandse artiesten voorstellingen gegeven op verschillende locaties. Het festival heeft zowel op educatief gebied als op uitgaansgebied voor elk wat wils om het Poppen- en figurentheater te ontdekken of men zich er verder in te laten verdiepen.

Stichting DBF

Stichting DBF is een ideële stichting die zich inzet voor de bevordering van leefbaarheid en economische dynamiek op het platteland in Noord-Nederland. DBF voert praktisch en resultaatgericht projecten uit, vaak in combinatie met vastgoed. Stichting DBF kijkt met een toekomstgerichte blik naar de mogelijkheden van dreigende leegstand van karakteristieke panden en objecten in Drenthe in dorpen om deze te herbestemmen, met de overtuiging om bij te dragen aan een betere leefomgeving. Tevens voert Stichting DBF haalbaarheidsonderzoeken naar herbestemming van historische voorzieningen in dorpen. Vanaf april 2017 functioneert Stichting DBF als Meldpunt voor Herbestemming in Drenthe. Stichting DBF is ook partner in het samenwerkingsverband Herbestemming Noord. Samen met het steunpunt Erfgoed Drenthe en Steunpunt Monumentenzorg Friesland vormen zij een netwerk voor kennisuitwisseling van professionals, erfgoedeigenaren en delen van ervaringen.

Steunpunt Erfgoed Drenthe

Steunpunt Erfgoed Drenthe is er voor advies, kennis en netwerk bij wettelijke taken op het gebied van erfgoed, monumenten, cultuurlandschap en archeologie.

Zomerzinnen

Festival Zomerzinnen draait om taal; op schrift of op noten. Zomerzinnen is een festival dat een keer per jaar plaatsvindt, gedurende twee dagen in de zomer (georganiseerd rond de langste dag van het jaar). Het literaire midzomerfestival is laagdrempelig, gezellig en biedt cultuur op niveau. In samenwerking met allerlei literaire organisaties, zoals Biblionet en het Huus van de Taol, biedt Zomerzinnen een podium aan landelijk en regionaal bekende schrijvers, dichters en muzikanten en omkleedt Zomerzinnen het festival met een aansprekend randprogramma van straattheater en horeca.

Het in dit document gebruikte beeldmateriaal is afkomstig uit de jaarverantwoording van de deelnemende instellingen in deze cultuurmonitor. Voor de specifieke creditlines van het beeldmateriaal verwijzen we naar de jaarverantwoording van de culturele instellingen.

Cultuurmonitor Drenthe 2017-2020 Editie 3

Assen/ Utrecht, januari 2021

Samengesteld door Berenschot in opdracht van provincie Drenthe

Berenschot

provincie Drenthe